

LUX
Budapest

N. M.

.....

77.914

OSZK

BUDAPEST

IRTA

LUX TERKA

190

BUDAPEST
LÉGRÁDY TESTVÉREK

BUDAPEST

IRTA

LUX TERKA

□ BUDAPEST □

LÉGRÁDY TESTVÉREK.

A SZERZŐTŐL MEGJELENTEK
MÉG A KÖVETKEZŐ MŰVEK:

MARCSA GONDOLATAI

□ (Elbeszélések) □

Ára fűzve 2 kor. 40 fill.

LEÁNYOK (Elbeszélés)

Ára fűzve 2 kor. 40 fill.

AMIRE SZÜLETTÜNK

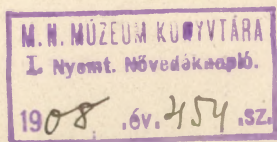
□ (Regény) □

Ára fűzve 2 kor. 40 fill.

Megrendelhetők: Légrády Testvérek
könyvkiadóhivatalában Budapesten,
V., Váci-körút 78. szám.

77914

Légrády Testvérek könyvnyomdája, Budapest.

BUDAPEST.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BESZÉLGETÉS AZ OLVASÓVAL.

Tegyen úgy az olvasó ezzel az írással s ami utána fog következni, mintha egy képeskönyvben nézegetné Budapestet. Például : Ni, ez itt a Nagy-kör-ut, a munka utcája, ez meg a Belváros, a szemnek, szájnak, érzékeknek utcái ! . . . Ez a Kerepesi-ut, *az eleven és holt közlekedés* utcája. Közönséges, antipatikus, de szükséges utca. Ez meg az Andrássy-ut a művészetek és carrièrek utcája ; szép sima, hangtalan, előkelő és mégis azt az impressziót kelti, mint a pokol tornáca. Innét vezet az ut : a Stefánia-utra. Az apró szininövendékek, a leendő sikkasztó bankhivatalnokok, igazgatók és mindazoknak

Mekkája felé, kikről mikor azt mondják: de felvitte Isten a dolgát! — azt gondoljuk: de levitte Isten a dolgát! . . . Ez a Duna! A budapesti nyomoruság jó házi deus ex machinája. Az ember tragédiájának utolsó felvonása. A sülyesztő lyuk, ahol eltűnik a dráma bukott hőse. A mi impozáns, nyugodt, nagy karrièrű folyónk, melynek egy-egy csöppje valahol az Északi tengerből a Ferenc József-fokon fagy meg . . .

Ni, ez itt a jó öreg vár! Az akut és idült kegyelmesek, a penzionáltak, meg az aggszüzek rezidenciája. Te kedves, feszes, unalmas öreg Szent László-tér! . . .

Itt vannak a templomok is. Fenn a hivatalos uristen-háza, lenn az arisztokratáké, meg a kisebb uraké. Ez a jezsuitáké, ez a könnyed szerelemé, az a komolyabb szerelemé. Oda rendez-vous-ra, ide esküdni jár a fiatalság . . . Ez meg a koldusok börzéje. A legjobb templom: üzleti nyelven. Koldus-üzleti nyelven. Itt székel a legjobb hirű Szent Antal, az elveszett

esernyők és elveszett szívek legügyesebb Sherlock Holmesese.

Lássuk tovább! . . . Itt vannak a budapesti fényes vendéglők . . . Itt a kávéházak . . . Ezek a színházak . . . Hát ez? . . . Brrr! A kórházak . . . És ez? . . . Nem ismerem . . . Hja, igen, a temető! . . .

És itt csapja be a könyvet az olvasó. Végignézte Budapestet. A szép, kedves, elegáns, könnyű erkölcsű, okos, raffinált Budapestet, aki csodás karriert futott meg. Az anyja tót napszámos-asszony, az apja sváb pallér s ő maga, a borzas, repülő haju, mezitlábos kis Schneider Fáni, előbb a Rác-város utcaporában játszik, később a hajdani Szent Péter külvárosban, részeg lókupeceknek és halkereskedőknek énekel, még később a mostani Gizella-téren, a német-színházban, aztán magyar kokott lesz belőle és az emberek megszámlálhatatlan légióját őrli össze szép fogával.

Ez a mi Budapestünk. A milliószor elátkozott, megvetett, kipellengérezett, gyűlölt, bemocskolt: kőasszony, aki gúnyos,

hunyori szemével hidegen, biztosan néz maga elé, anélkül, hogy az ujját is megmozdítaná. Nincs rá szüksége. Ezren feküsznek lába előtt, holtan, véresen, mocsosan, koldusan, az ő fanatikus szerelmesei, kiket ő tett tönkre, ő szívta ki a vérüket, agyvelejüket, ő ropogtatta össze a csontjukat, ő cifrálkodta el a vagyonukat s azután ellökte őket magától. És jöttek az új hódolók, az új örvongók, az új szerelmesek és megismétlődik, nem, folytatódik az asszony munkája, aki embervért iszik, aranyat eszik s két karját hivogatóan, csábítóan nyújtja ki az ország négy sarka felé.

És az emberek jönnek, északról, nyugatról, mindenünnét. Az ország szegény, se kulturája, se hatalma s az emberek gazdagságról, kulturáról, hatalomról álmodnak az éjszakában. Hiába! Ez a kő-asszony csak hiteget, röpke kéjt ad, de boldogságot és nyugalmat nem osztogat. Csak elvesz. Mindent: boldogságot, nyugalmat, becsületet és az életet.

Bocsánat, rossz prológust mondtam el *az én Budapestem* mellett. Kissé fellengőset, mely után nagy igényekkel léphet fel velem szemben az olvasó. Nem ez volt célom, de magával ragadott engem is a hevület, melylyel ennek a kőasszonynak asszony, férfi, egyaránt hódol.

Pedig csak egynehány skiccet teszek le az olvasó elé. A derengő s a boruló szürkületből loptam el, úgy, mint mikor az ember az ablakából lenéz a nyüzsgő, vagy alvó városra, mely titokzatos kőszemével, mint egy sfinx örök rejtélye nézi maga körül az életet.

Egy nagy város, a maga életével, titkaival és küzdelmeivel, mindig érdekli az embereket. Az olvasót is, aki csak elmegy a nagy város mellett, akármilyen mélyen, él is benne, s az író, aki azt nézegeti, hogy élnek benne azok, akik benne élnek, de úgy, mintha csak elmennének mellette.

Azt mondják, aki kritizál — nem szeret. Meglehet. Én azonban szeretem Bu-

dapestet. Nem tett velem semmi jót, de szeretem. Szeretem, mert mindenki megveti, szeretem, mert az egykori kócos, repülő haju, meztlábos kis Schneider Fániból, geniális romlottsága mellett is sok kedves, gamin vonás maradt meg.

Nem tehetek róla, de olyan a természetem, hogy mindig jobban vonzódok ahhoz, akiről igen sok rosszat, mint akiről igen sok jót mondanak. A sok jó olyan, mint a zöld dió; ha az ember elkezdi hántani a szép zöld héjától, a végén csak egy kis mocskos, fekete, ragadós valami marad a kezében. Akiről azonban sok rosszat mondanak, az olyan, mint a feketére festett kutya. Ha az ember nem sajnálja tőle a fáradságot, meg a szappant, bizonyos, hogyha nem is egy hattyu, de egy türhetően fehérszőrű állat kerül eléje.

Ezért szeretem én Budapestet, ezt a roszhirű, szegény Schneider Fánit, akiről azonban még nincs megállapítva sem psychologice, sem kávéházi logika alapján,

sőt még topografice sem : hogy öröklött vagy szerzett romlottság térítette-e le az erény útjáról ?

Ez azonban olyan problema, ami semmi előnynyel nem jár a világ előtt a nem erényes asszonyra. Mert a világ nem azt kérdezi : hogy szerezted a bűnödöt, hanem, hogy vesztetted el az erényedet ?

Nem hiszem hogy sikerüljön, de megpróbálom megkeresni rá a feleletet.

AZ UTCA REGGEL.

Fánira Szepi vigyázott fel, a bátyja. Fáni masamód-tanuló volt, madame Bergernél, benn a Belvárosban. Szepi felszabadult szerelő, egy Grünhut nevezetű szerelőnél, a Váci-köruton.

Fáni tizenöt esztendő s mult januárban. Szepi tizennyolc lesz áprilisban. Fáni nyulánk növésű, fehér és rózsaszínű husu leányka volt, olyan, mint egy nagyon fiatal, fehérszőrű házinyúl. A válla széles, a dereka karcsu s a járása sajátos módon előkelő. Ruganyos, kimért, egyenes, könnyed; érthetetlen, hol tett rá szert a házmesteri lakásban?

Egyéb szépséggel is megáldotta az Ur.

A haja tömött, kékesen fekete, a szeme kék s a szája mint a bűn, tehát: kíváncsós. Hogy ilyen száját egy tót napszámos anya s egy borju-ábrázatu, sváb kőműves apa honnét szereztek a leányuknak — rejtély. Ilyen szája csak a Krisztus előtti királyleányoknak, egy Judithnak, egy Salomének lehetett.

Szepe ellenben rút fiú volt. Félig az anyja, félig az apja. Kicsi, kenderhajú, vizszinü-szemü és így tovább. De erkölcsre igen jó gyerek volt mind a kettő. Dolgosak, szorgalmasak, becsületesek. Igaz, akkor is muszáj lett volna ilyeneknek lenniök, ha nem akartak volna. Az apjuk, az öreg Schneider Szepe, nem értett egy fikarcnyit se a modern nevelés sistemájához. Ő nem lesegette a gyerekek lelkének megnyilatkozásait, hajlamait, ő nem pszichologizált, ő nem csinált semmit, csak: ütött. A nadrágszija mindig kéznél volt a derekán, ő ezzel nevelt. És úgy látszott, jól nevel. A többi az Isten dolga. Az ember elvégzi a maga kötelességét, a többit végezze az Isten.

Fáni még nem tudta, hogy ő szép, egészen hamvazószerdának reggeli hét órájáig. Ekkor megtudta és ebből, természetesen, baj lett. Vagy mondjuk így: ebből lett a baj.

Tiszta, hideg téli reggel volt, az utcákon férfi- és nőmunkások siettek a gyárakba, ujsághordó gyerekek repültek tova, tejes-kocsik, posta-szállító, mindenféle élelmiszerrel meg kofákkal teli kocsik robogtak jobbra-balra s a járdákon részeg muzsikus-cigányok ténferegtek hazafelé.

A Kerepesi-uton szellőztették a füstös kávéházakat, álmos, sápadt, piszkos galériu pincérek dideregtek az ajtókbán és lugkőre, meg a Dunára megérett perditák vánszorogtak ki egyikből-másikból. Egy-egy kocsiból uri lumpok gyűrött tetejü cilindere tűnt elő és a tisztességes uri asszonyok bomlott frizuráju fejei, amint az uruk vállára hajolva aludtak és sápadt, átéjszakázott arcuk, zsíros bőrük veszedelmesen hasonlóná tette őket a megvetett perditákhoz.

Jó, friss, hóillatu volt a levegő, mintha csak külön azok számára készült volna, akik reggel bemennek a gyárukba s csak este jönnek ki ismét a levegőre. Semmi füst, semmi por nem profanizálta a szűztiszta levegőt, erős, üde, jó, becsületes volt még az egész város. Azt hiszem, ha a jó isten olykor rászánja magát, hogy letekintsen Budapestre, csak korán reggel teszi meg, máskor bizony nem isteneknek való látvány.

De reggel még, vagy — már, minden ártatlan benne. Az urak alusznak, a kufárok nem árulnak, a bankok vasrolóit még lakatok őrzik, a szegény emberek már munkában állnak, kisöprik a templomokat, kiszellőztetik a bűnös épületeket s a nappal és éjszaka parázna levegőjét uj, friss, tiszta levegő váltja fel.

A kis Schneider Fáni kopott kék szoknyában, foltos kabátban s egy három esztendő, fűzőld kalapban sietett előre. Egyedül ment, a bátyja otthon maradt, mert az este kilelte a hideg.

A Kerepesi uton, amint a Népszínház elé ért, a körutról három fiatal ember jött ki. Különös szabásu köpönyeg volt rajtuk és művészek voltak. Két piktor és egy szobrász.

Hajnali öt órakor még becsületes spiccök volt, akkor kimentek a Dunához, színeket, vonalakat, mit látni s ott kijózanodtak. Most mentek hazafelé, a Városligetbe.

Mikor Fáni elment előttük, a szobrász hirtelen megállt.

— Láttátok ezt? — kérdezte meglepetten. — Nem? Akkor nézzétek meg a járását, az is kárpótol valamiért. Szervusztok, én megyek utána!

Azzal otthagytá társait és a leány után ment.

A kis leány olyan biztosan, nyugodtan, előkelően lépegetett a szemetes utcán, mint valami angol lady a makulátlanul tiszta parkjában. A szobrász melléje került, meg akarta szólítani, de a járása miatt nem merte. A Kossuth Lajos-utca sarkán

a leány vett egy óriás kiflit és beleharapott. A szobrász is vett egy óriás kiflit, csak azért, hogy szembe kerüljön a leánynyal és rámosolygott. De a leány nem reagált. Naponta mosolyogtak a szemébe férfi-arcok, de a kis masamód- és házmester-leányok már tizenkét éves korukban tudják azt, amit az uri leányoknak rendszeren későn magyaráznak meg, hogy a férfiaktól félni kell.

Fáni tovább ment s a Kossuth Lajos-utcában egy fényképpel teli kapualj alatt megállott. Itt minden reggel megállt. Ez érdekelte. Szerette a színésznők arcképeit nézegetni.

A szobrász a háta mögött állt.

— Kegyed mindezeknél, valamennyit együttvéve, szebb — mondta komolyan.

A kis leány elpirult és elfordította a fejét. Csak ketten voltak a kapu alatt a Belváros utcáin még alig jártak.

— Komolyan beszélek — szólalt meg másodszor a szobrász. — Én künn lakom a ligetben, szobrász vagyok s ha

eljönne egyszer hozzám az anyjával, egyedül vagy akárkivel, lemintáznám és megfizetnék érte.

Elég bizalomgerjesztő beszéd volt, a kis leány nem fordult el és kissé csodálkozva mosolygott.

— Eljön? — kérdezte a szobrász.

— Majd megkérdem otthon — felelte a leány.

— Azaz nem kérded meg és eljössz — gondolta a férfi.

— Minden reggel erre jár? — kérdezte.

— Erre!

— Én is erre járok — hazudott a szobrász — és holnap reggel itt fogom várni. Addig beszéljen a mamájával. Egy órai ülésért két forintot adok. És a szobra ki lesz állítva a Múcsarnokban és fotográfiákat csinálnak róla. Ide is kiteszik.

— Jó, — mondta nekipirulva, ragyogó szemmel Fáni — majd megmondom otthon.

Nem mondta meg, másnap reggel azért kereste a szobrászt, de ez nem volt ott. Másnap se, harmadnap se, csak a negyedik nap. Hogy annál biztosabb legyen a sikere.

Fáni pirulva ment eléje.

— Mondtam otthon — hazudott — de a mamám most beteg és azt mondta, menjek én egyedül. Majd délben, ha megyek haza ebédelni.

Délben beállított a szobrászhoz; kissé szégyenlősen, de elég nyugodtan és azt mondta: eljött.

A szobrász leültette, komolyan, okosan; úgy is okosan, mint művész, úgy is, mint férfi, mert mindkét formában érdekelte őt a leány és elkezdte a fejét mintázni. Közbe beszélgettek. A leány megvallotta, hogy életében még csak háromszor volt színházban, pedig nagyon szeretne sokszor elmenni. Hogy volt egy barátnéja, egy Szidi nevű leány, aki most színésziskolába jár. És hogy ismert egy leányt, a Pék Lottit, aki modell volt piktoroknál, de nem ruhába. Ruha nélkül.

A szobrász fürkészve vizsgálgatta, de nem látott rajta semmi különöset. Gyermetegen, naivul, becsületesen, kis hiusággal és valami homályos rajongással szemében ült előtte.

Másnap azt mondta neki, gombolja ki nyakán a bluzát, mert így nem tudja a nyakát mintázni. Később elégedetlenkedett.

— Nem jó — mondta összehuzott szemöldökkel. — Válltól kell mintázni. Így! — És egy dekoltált szép mell-szobrot mutatott. A leány nem ellenkezett. Vállán lecsusztatta a bluzát és két napig így ült a szobrász előtt.

Ez, a negyedik nap, egy övig meztelen alakot mutatott neki, hogy most így volna rá szüksége.

— Nem — mondta Fáni — így nem ülök. — És két napig nem jött el. A harmadik nap eljött és szó nélkül levette a bluzát, kigombolta az ingvállát, a száját dacosan összeszorította s a fejét elfordította.

Olyan szép volt, hogy a szobrász aka-

ratlanul felkiáltott: Maga olyan szép, hogy Isten ellen való vétket követ el, ha nem engedi magát egészen mintázni!

A leány rávetette a szemét. Csodálkozás és a szögletében egy könnycsepp ült.

— Mint a Pék Lottit? — kérdezte. És szó nélkül begombolta a bluzát és szégyenkezve, köszönés nélkül elment.

Egy hét múlva visszajött s egy másik hét után szeretője lett a szobrásznak.

*

Már tavaszodott, március végét járta s a többé nem fiatal trafikos-kisasszony fantasztikus posztó-muffjára ibolya volt tűzve s a lelkét valami új, névtelen reménység csodás kaosza remegtette meg, mint a nagy zenészt, aki a zenében egy új hangról álmodozik. A vékony és rancos arcu, a lovaglósizmájáról és tiz esztendő, foltozott szarvasbőr nadrágjáról azonnal felismerhető egykori földbirtokos, most szenzál, valamelyik kerepesi-uti kis kávéház ablakából amint kinéz az utcára

és a még lombtalan vadgesztenyefák ágain verebeket hall csiripelni, pacsirta füttyre gondol, meg frissen szántott mezőkre, napsütötte dülőkre, hol hófehér ökrök huzzák lassu tempóban a szekeret s a kisbéres gubájába takarózva fujja a tilinkóját

(Máskülönben, ha én Isten volnék, le szoktatnám az embereket az álmadozásról és reménységről olyanformán, hogy az emberiség életének code civil-jéből törülném a multat és jövőt s csak a jelent iktatnám be.)

Fáni és Szepi amint kiérték a Kerepesi-utról, egymásra néztek. Ők is érezték a tavaszt és nem volt kedvük bemenni a műhelyükbe. Fáni elkacagta magát :

— Menjünk a Muzeum-kertbe !

És bementek. Budapestnek ez a legszimpátikusabb és legpoetikusabb kertje. Benne a szép, klasszikus egyszerűségű muzeum épület, melynek kőoszlopai naponta több szerelmi esküt hallanak, mint

a Nemzeti színház színpada egy esztendőn keresztül. A szelid észak-német s a hamis francia *bonne-ok*, a magyar szobalányok s a jobb és kevésbé jó családok *házileányai* tévednek be ide egy-egy rövid sétácskára.

A jó öreg muzeum arculata a kézszerítések és szerelmes szavak ostobaságai-ban gyönyörködik naponta s a háta: a titkosan váltott, becsületes és önzetlen csókban.

Fáni és Szepi leültek egy padra s egy ideig hallgattak.

— Nézd — szólalt meg Szepi — most ezt olvasom! — És egy zsiros fedelű, gyűrött, sok kézen megfordult könyvet húzott ki a zsebéből. Marx: *Das Kapital* című könyvének egyik kötete volt.

Fáni kinyitotta a könyvet, nézegette, forgatta, aztán visszaadta. — Mi ez? — kérdezte. — Nem regény, ugy-e?

— Ez szocialista-könyv — felelte Szepi. — Itt van egy másik is. Meg egy harmadik is. — És az elsőn kívül még kettőt

vett ki a zsebéből. — Ez: *A tulajdon fejlődése*. Ez meg: *A tőke vallása*. Te is olvashatnád. Már vannak nőszocialisták is. Inkább ezt, mint számárságokat. Láttam, hogy az ágyadban regényeket dugdosol. Kitől kaptad?

Fáni elvörösödött s úgy megijedt, hogy a szive dobogása elállt. A szobrásztól kapta. Könnyü erkölcsü, majdnem pornografikus, franciából fordított regények voltak.

— Hallod — szólt a bátyja élesen — kitől kaptad? És miért vörösödtél el?

Fáni ijedtében azt hazudta, hogy Pék Lottitól kapta, a modelltől.

Szepi összehuzta a szemöldökét és csunya, de sajátságosan éles és okos nézésü szemével, mely olykor lustán pislogott, mint a macskáé, majd acélszerűen villant meg, mint sötétben a kés, ránézett a leányra.

Fáni úgy érezte, mintha tűt szurtak volna a szívébe. Elsápadt és lesütötte a szemét.

— Mióta barátkozol te Pék Lottival? — kérdezte Szepi s a térdére könyökölve, élesen nézett a leányra.

— Nem barátkozom — felelte ez szemlesütve.

— Hát? Ha nem barátkozol, hogy adott neked könyvet?

— Nem adott -- szepegte Fáni.

— Akkor ki adott? — kérdezte a bátyja s vállon fogta a leányt, úgy, hogy a bluzán keresztül a husát is megmarkolta Kicsi, tömzsi, széles vállu, erős fiu volt, olyan, mint a földben maradt fatuskó.

Fáni elvörösödött a fájdalomtól és a méregtől s dühösen nézett a bátyjára.

— Ki vagy te, talán a papa, hogy így megszorítod a karomat? Engedj el!

Szepi elengedte, de fenyegetően nézett rá.

— Nem a papa vagyok — felelte — de épp annyi vagyok, mint a papa, a bátyád vagyok és jobban vigyázok reád, mint ő! Nagyon jól tudod, hogy a papa

is, meg a mama is mindig azt mondják : Szepi, vigyázz a leányra !

Farkasszemet néztek. A fiu kutató, éles pillantással nézett rá, amit a leány különös kis gúnynyal és kárörvendő pillantással viszonzott.

— Hisz jól vigyáztál — mosolygott leeresztett szempillával s a szép száját jóízűen nyalogatta piros nyelvével, mint a macska, aki épp most lakott jól a lopott tejből.

Most a fiu vörösödött el s ijedt csodálkozással nézett a leányra. Fánit mintha kicserélték volna, olyannak látta. A jó, szelid, engedelmes leány szép szemében a mindenttudás gonosz és ostoba dicsekvése csillogott benn, valami gyerekes öröme a romlottságnak, mely dacosan, kihívóan dicsekszik a bűnével.

A fiu merően nézett rá, aztán eleresztette a kezét.

— Te már nem vagy becsületes leány — mondta kétségbeesetten s a szeme könnyes lett a dühtől és szégyentől.

A leány, hogy szemébe mondták a bűnét, melylyel a másik percben még ő maga dicsekedett el a pillantásával, a szemét le-sütötte és hirtelen sirni kezdett.

Szepi megdöbbenve nézett rá. Szeme előtt forogtak a fák, a virágágyak, az épület s az inge gallérját kigombolta, mert a levegő fojtogatni kezdte. Ökölbe szoritott kézzel állt fel, vagy kettőt lépett, aztán vállon fogta a leányt.

— Mi történt veled? Hogy történt ez?
— kérdezte magából kikelve s az ujjai összegörbültek, azzal a vágygyal, hogy megfojtsa a leányt.

Ez nem felelt, csak sirt. A másik oldalon egy rendőr ment el, aki figyelmesen nézett rájuk; azután egy szegény diák, kopott kabátban, könyvet szorongatva hosszú, vörös, sovány kezében Ez is rájuk nézett.

Szepi elébe állt a siró leánynak, hogy ne lássák s fojtott hangon suttozta:

— Nem bántalak, otthon se mondok el semmit, de nekem mondj el mindent. Meglehet, még nem is tettél semmi rossz-

szat, de ha tettél is, mondd el. Az ilyesmit ugyis megtudja az ember. Előbb-utóbb, és én ugyis megtudnám.

A leány konokul hallgatott és sirt tovább.

— Fáni! — könyörgött Szepi — mondj el mindent. Megbolondulnék, ha nem tudnám, mi történt veled. Tudod, hogy mindig jó testvéred voltam. Soha se ettem meg egy krajcár ára cukrot, vagy egy szem gyümölcsöt, hogy neked ne adtam volna. Veled mentem sétálni, a zsebpénzemet oda adtam neked, bluzra, cipőre, hát legyél hozzám őszinte. Nekünk tudni kell az egymás baját. Nem bántalak, bizony Isten, nem bántalak. Lásd, meg is esküdtem.

— Igazán nem bántasz, Szepi? — kérdezte a leány s letörülte a könnyeit.

— Nem — felelte a fiu mogorván. — Téged nem. Csak azt az urat . . . Ur, ugy-e? Vagy magunk fajta?

— Ur, — suttogta Fáni.

Szepi úgy markolta meg a pad karját, hogy az recsegett belé.

— Miféle ur? — kérdezte.

--- Művész.

--- Micsoda művész?

— Szobrász.

--- És hogy ismerted meg?

— Itt az utcán, reggel. Mikor jöttem. Néztem a kapu alatt az urinők arc képeit, ő hozzám jött s azt mondta: én szebb vagyok azoknál . . .

— Hát aztán?

— Aztán azt mondta, menjek el hozzá a mamával és le fog mintázni, szobrot csinál rólam és minden ülésért ad két forintot. Elmentem . . .

— A mama nélkül! — szólt Szepi keserűen.

— Igen. Mikor mentem haza ebédelni.

— Aztán a szeretője lettél, ugy-e?

— Igen, — suttogta a leány és újra sirni kezdett.

A fiu akkorákat fujt, mint egy kazán. Sápadt, szeplős arca kékesen vörös volt az indulattól s homlokán az erek kidagadtak.

— Tudod-e azt, hogy mi ez? -- kérdezte keserűen.

— Tudom — sirdogált Fáni. — Rossz, csunya.

— Hát akkor miért tetted? Pénzt adott az a gazember?

— Nem adott. De az nem gazember. Művész.

— Hát akkor miért tetted? Szeretted? A leány vállat vont.

— Nem tudom! Azt mondta, nagyon szép vagyok és hogy híres leszek, ha a szobromat kiállítja és ő is híres lesz. Azt mondta, én vagyok a géniusza, hogy engem keres tiz esztendő óta, hogy én vagyok a művészi álma és más ilyeneket... Szépeket... És én tudom, hogy nem hazudott. Őszinte volt, a szeme ragyogott, megcsókolta a kezemet, az agyagból gyurt másomnak a lábát, aztán azt mondta: ez a művész-láz... Én elhiszem.

Szepe értelmetlenül nézett rá.

— És azt nem mondta, hogy szeret téged?

— Nem — felelte a leány egyszerűen. Szepe rácsapott a padra.

— Hát akkor miért tetted?

— Ne faggass, Szepi, — könyörgött a leány. — Nem tudom! . . . Igazán nem tudom . . . Csak mentem minden reggel az utcán, veled, melletted és hallgattunk. Én minden reggel megnéztem a színésznők és a sok szép pesti urinők arcképeit és azt gondoltam: Istenem, de jó volna, ha én is ilyen szép lennék! És azt gondoltam, szeretném, ha nekem is olyan szép ruháim lennének és az én arcképem is ott lenne, ahol az övék. És néztem a sok szép fényes boltokat, ahol nekik árulnak mindent, a drága selyemruhákat, a csipkéket, karpereceket . . . Te ezt nem érted, mert fiu vagy. Te nem gondoltál semmire. Te nem gondoltál arra, amire én, mikor láttam a sok szép paloták ablakain a leeresztett rolettákat, hogy az uri nők még alszanak a szép csipkés, finom ágyban és én megyek kora reggel, télbe-fagyba, a rossz cipőmbe, a rossz kabátomba, dideregve, fázva. Talán én se gondoltam, Szepi, csak hallgattam azt, amit az utca beszélt reg-

gel, délben, este, mindig . . . Igazán mondom, Szepi, te tudod, hogy én azelőtt sohase hazudtam, de hidd el nekem, hogy az utca beszél . . . Már mondták ezt nekem más leányok is. A Szidi is, aki elment sziniiskolába, meg a Pék Lotti is és mások is. Mondták, hogy az utca tanította meg őket . . . Az utca csábította el . . . Az utca, Szepi és bizony Isten, nem a művész. A művész, Szepi, az nem olyan ember, mint mi vagyunk. Az ölni is tudna a művészetért. Az nem él, nem szeret, csak a művészetében és a művészetért. Én még most ezt nem tudom micsoda, de a Hiry ur azt mondja, majd meg fogom érteni.

— Hát Hirynek hívják — mondta Szepi összeszorított ököllel és leült. — És most mit akarsz tenni? Ha a papa megtudja, agyonüt. Férjhez se mehetsz, ha megtudják. S ha nem tudják, akkor is piszkosság lenne megcsalni egy tisztességes embert. Mi lesz veled?

A leány hallgatott s azután vállat vont.

— Nem tudom — felelte — de legjobb

szeretnék elmenni hazulról. Szégyenlem otthon magam. A mama most is úgy beszél velem, mint egy kis leánynyal, pedig én . . . Szégyenlem . . . Csalni se szeretek . . . Meg a madame Bergerhez se szeretek már járni. Utálom a kalapokat csinálni. Bélelni, szegni hozzá a selymeket. . .

Szepi kezére hajtotta a fejét és hallgatott. Keserőség, düh, fájdalom látszott az arcán.

— Te már elvesztél, Fáni! — sóhajtott. Azután felugrott s ökölbe szoritott kezével megfenyegette az utcát.

— Ezt még megkeserülöd — mondta dühbe fult hangon. — Te aljas kerítő! Te ur, te piszkos tőke! Te! — és kiköpött az utca elé. — Minden egygyé: a becsület, a pénz, a föld, az élet, minden a tőkéé. A palotáké. Ezeké! Az utcáé! Megállj!

Apró, vizsinű, de okos, éles szeme kitágult, villámokat szórt s a szája szinte habzott a gyűlölettől. Azután köszönés nélkül ott hagyta Fánit.

AZ UTCA DÉLBEN.

Hirynék, a szobrásznak, vendégei voltak. Egy színész-házaspár, egy piktor és egy ujságíró zenekritikus.

A színész, aféle férfi-primadonna, csinos, fess ember, kellemes kis tenorhanggal, a legjobb férfi-táncos és bizonyos asszony-körben a legdivatosabb hódító Budapesten. Hat esztendő előtt, mikor még a budai arénában játszott jelentékeny lírai szerepeket igen jelentéktelen sikerrel, egy budai mézeskalácsos szép fiatal leánya belészeretett és a romantikus hajlamu kis teremtés egy nap patkánymérget vett be és meghalt, igen nagy szolgálatot téve ezáltal reménytelenül szeretett lovagjának.

A kis mézeskalácsos leány szomoru halála csinálta meg a *szép Zsül* karrièrjét. Egyszerre és minden átmenet nélkül beszéltek róla. Felfedezték a tehetségét és a budapesti kőszínházak igazgatói valósággal veszekedtek rajta.

A piktor az az alak, aki minden különösebb lelki emóció nélkül festett volna egész életén keresztül közönséges cégtáblákat, ha a felesége történetesen nem az, ami: nagyravágyó, okos, ravasz asszony. Ez aztán divatos művészt csinált az együgyü és tehetségtelen emberből.

A zenekritikus Budapest leggorombább embere. Ugy fél tőle mindenki, mint valami bélpoklos királytól. Gyűlölik és hizelkednek neki, megölni szeretnék és simogatják.

Hosszu, szőke haju, magas, kövér, megrogzött alkoholista és arról nevezetes, hogy nappal is hálóinget visel, melyhez nyakkendőt nem hord, csak a szokásos piros selyemzsinórral van nyakánál összekötve, melyet a színházi humor: a *szultán zsinórjának* nevezett el.

A házigazda a színész-házaspárral épp az atelierben volt s a másik két vendég a szalonban cognakozott.

— Nézze ezt a poharat! — szólt a kritikus. — A legfinomabb csiszolt üveg. Darabja van egy forint. Én öt krajcáros poharakból iszom a legkomiszabb vutkit.

A piktor, minthogy nem volt mellette a felesége, nem tudta, mikor és kire mondhat rosszat, hát hallgatott és ostobán mosolygott.

— És nézze ezt az egész berendezést! Ezt a házat! — folytatta a kritikus. — Harmincötezer forintjába van csak maga az épület s ugyanennyit körülbelül megér a berendezés. Nézze ezeket az asszir szőnyegeket! Ezeket az egyiptomi vázákat! Ezt az első pápabeli ezüst keresztelő-tálat! Nekem nincs harmincöt forintnyi hitelem se. Már pedig, akinek Budapesten sincs hitele, az eljátszotta e földön kis játékát. Az olyan, mint a megvénült kott, kinek a jövőjére már egy fabatkát sem adnak. Volt idő azonban, mikor Hiry

Frici barátunknak sem hitelezett még Budapest. Még pedig nem abból az okból, mint például nekem. Tudja, tőlem mi tartja távol a hitelezőket még a hitelezés előtt? A hálóingem. Bizony Isten, a hálóingem. A hitelezőknek nincs annyi pszichológiájuk, mint toll a tenyerükön. Minden hitelező: egy smok. A hitelező például, tisztességes szegény nőknek nem hitelez. A karton-szoknya, a pamut-keztyű és a hálóing: *nappal* nem kap hitelt. Mint ahogy a hitel egyáltalán nem a becsület tőkéjén nyugszik, hanem a visszafizethetés technikai oldalán. A hitel pszichológiája azonban magát nem érdekli, látom. Csak közbeszurásként hoztam elő. Tulajdonképpen azt akartam mondani, hogy igazán hallatlan, mi mozdította elő ennek a fickónak a karrierjét! Elcsábit egy kis házmester-leányt, mire a leány bátyja rá lő és egyszerre híres ember lesz belőle. Egy csapásra: keresett Don Juan és keresett szobrász lesz. A gazdag nőkben kitör a műpártolási mánia és vesznek szobrot, mintáztat-

nak szobrot, mire felépül a Hiry-villa és a Hiry-hitel.

— Igaz — felelte zavartan a piktor. Csakhogy a díjat nyert szobra szép dolog volt. Szenzációs.

— A *Sába királynője*? . . . Na, megjárja, — intett kicsinylőleg a kritikus. — Elég jó! A modellje remek fruska volt. De azért nekem ne beszéljen! Mégis csak az a golyó lökte ki az ismeretlenség homályából tisztelt barátunkat. Ha a modell bátyja nem lövi lapockán, most is ott ülne a városligeti kis négyszáz forintos lakásában, épület-szobrokat faragna és öt krajcáros pohárból inná a komisz vutkit, mint jó magam.

— És nem tetszik tudni, — kérdezte a piktor zavartan, hogy beszélgetésüket megtalálja hallani az atelierben a házigazda — mi történt a merénylővel?

A kritikus vállat vont és megvetőleg nézett végig rajta.

— Maga inkább hagyná otthon a fejét, mint a feleségét. Mi történt volna? Fel-

mentették. Máskülönben ez egy érdekes fickó. Láttam a tárgyaláson, dühös szociálista s vagy télesztendő előtt egy népgyűlésen szónokolni hallottam. Még a számat is eltátottam, ritkán hallottam olyan okos beszédet. Érdeklődtem a fickó iránt és tudakozódtam utána. Megtudtam, hogy mielőtt a mesterségére ment, nem volt csak hat elemi iskolája s a vizsgálati fogásban elhatározta, hogy tanulni fog. És két év alatt elvégezte mind a nyolc gimnáziumnak anyagát és fényes eredménnyel leérettségizett. Érti, mi ez? Kérdezze meg csak a feleségét! Azután beiratkozott az egyetemre. A mesterségét otthagya s most egy szociálista lapnál vezércikkeket ír. És mondhatom, gyönyörű vezércikkeket.

Az inas keresztülment a szalónon s az atelier ajtaját nyitva hagyta. Benn a szenzációs szobor modelljéről, a kis Schneider Fániról beszéltek, kit az öreges Zólyomy gróf három év előtt kivitt magával külföldre.

— Meg mernék rá esküdni, — mondta

a színész felesége — hogy tegnap délben a Váci-utcán ennek a szobornak a modelljét láttam egy öreg, elegáns ur mellett. Nem volt ember, aki meg ne állt volna a leány után. Én soha életemben nem láttam olyan szép teremtet.

— Én is hallottam tegnap a kávéházban, hogy a déli korzónak szenzációja van, — felelte a szobrász.

A kritikus hirtelen felállt. Pompás szaglásu ujságíró volt, amellet kiváncsi természetü ember. Megnézte az óráját s fogta a kalapját.

— Megyek a korzóra, — mondta nyersen.
— Mondja meg azoknak, hogy köszöntöm !

Egyenesen a Dunaparra ment s az írók és ujságírók gruppjához tartott. Vagy hatan álltak egy csomóban és Hódyt, a *Pillangók* híres szerzőjét hallgatták. Ez egy kedves, léha, excentrikus és kissé rosszívü. vén fiu volt, negyvenhárom esztendő, ki sűrű, tömött fekete haját mesterségesen őszre festette. Champagneszinü, hosszú, testhezálló télikabátot, ugyanilyen szinü

cilindert viselt és a leghalványabb skrupulus nélkül vallotta magát: Epikurus tanítványának. Akik ismerték, azt mondták róla, hogy csupán érzékei vannak és szive nincs. Mivel azonban senki sem ismerte, ő saját magát legkevésbé és mindig azok mondták el róla a kritikát, akiknek nálánál is kevesebb szivük volt, így hát senki sem volt hivatva őt jellemezni. Különben is ő maga szokta a kávéházi asztalánál mondani:

— Senkit se ismerünk. Senkinek se jósolhatjuk meg a halálát, de az életét se. Nem azért, mintha az ember a végzet kezében lenne. A végzetet az ember tartja kezében és játszik vele ostobán és naívvul, mint a kis gyerek a dinamittölténnyel...

— Türelem, gyerekek, — mosolygott az érdekes ember. — Nem ok nélkül hurcoltalak benneteket ide. Két nap egymásután láttam itt ezt a női csodát. Ilyen tájban jött az öreg grófjával.

— Hát csakugyan a kis modell a korzó szenzációja? — kérdezte a kritikus.

— *Kis modell!* Halljátok? — kacagott

Hódy. — Ez is olyan kis modell, fiam, mint amilyen kis hegyecske : a Montblanc. Ez a nő, ha itt marad Budapesten, egyedül, egymagában fogja képviselni a női szépséget és szerelmet, emlékezzetek reá. Meg a pénzt! Mert mi más uralkodik Budapest fölött, mint a szerelem és a pénz?

— Ostoba jóslás, — dörmögött a kritikus. — Ismered őnagyságát?

— Ha ti nem rontjátok el a szerencsém, most fogom harmadszor látni.

— Beszéltél vele?

— Ugyan ne ostobáskodj!

— Hát akkor honnét ismered chanceait a jövőre nézve?

— Te már tele cognakoztad magad, — felelte boszusan Hódy. — Ez pedig szóbőséget és gondolat-szükséget jelent nálad. Nem érted, hogy kétszer láttam? Követtem és egy órán keresztül láttam: az alakját, a járását, hajának színét, hallottam: a hangját, tanulmányoztam toilettjén keresztül az izlését. És ez az állat még azt kezdezi, honnét ismerem a chanceait?

Két vastag, belvárosi milliomos haute-finance és udvari tanácsos ment el mellettük.

— Valami börzeügyet tárgyalnak? — kérdezte az egyik mosolyogva.

— Szerelemről beszélünk, méltóságos urak, szerelemről! — kacagott Hódy. — Álljanak meg egy percre, épp itt jön a szerelem, a legbübösőbb női testben.

A Vigadó sarkán most fordult be egy karcsu, fejedelmi leányalak, egy elegáns, szép öreges ur kíséretében. A leányon a legtökéletesebb szabásu, finom fekete posztószoknya volt, csodálatos plasztikájú derekán rövid, drága prémkabát, kezében óriási chinchilla-muff és selymesfényű haján nagy, rózsaszínű bársonykalap.

Ahol elmentek, az emberek megálltak és önfeledten bámultak a leány után s a korzón a férfiak sorfalat álltak jöttére.

— Teringettét, — suttogta az egyik vastag méltóságos — még ilyen szépséget nem láttam! Ki ez a nő?

— Kérdezze meg a tengert — felelte Hódy lelkesülten — hogy ki volt Vénusz?

A szépségnek nincs neve, csak hódolói vannak. Máskülönben, ez idő szerint ennek az öreg embernek a kedvese, de ez nem jelent semmit. Ha egész Budapestnek lenne a kedvese, az sem jelentene semmi diffamálót reá nézve. Az ember azt imádja, ami elragadja őt, a szépséget vagy a szellemet, de soha sem azt, ami untatja: az erkölcsöt. Le a kalappal a szépség előtt, urak!

— Hóbortosok! -- mosolyogtak a haute-financeok, de azért önkénytelenül leemeltek ők is kalapjukat, mikor a leány elment mellettük.

— Hát igazad van, — mormolta a kritikus — engem a nőnem egyáltalán csak mint szakácsnői intézmény érdekel, hanem ez a leány még az alkoholnál is jobban tudna érdekelni.

A leány kissé zavartan és gyengén elpirulva ment a férfiak sorfala között. Maga volt a megtestesült szépség eszménye. Olyan tökéletesen szép, mint azok a remekművek, melyeket a klasszikus művé-

szet hagyott maga után Szépség, melynél nem oszlik koteriákra a vélemény, ahol megszűnik a relativ fogalma, hogy az abszolút hódolat és elismerés érvényesüljön.

És ez a leány a kis Schneider Fáni volt, három esztendő után.

Hegyes csontvillára szurva, Fáni meghámozta a puha télikörtét s cikkekre vágta, anélkül, hogy finom fehér ujjainak csak a hegyét is hozzáérintette volna. Azután mandulát tört fel, melylyel a körteszeleteket körülrakta, a tányér közepére egy fűrt szőlőt helyezett s mosolyogva tette az öreg gróf elé, aki ebéd utáni szivarját szivta a Fáni szállodai szalonjának asztala mellett és figyelmesen, szeretettel nézegette a leányt.

— Ime, uram — mosolygott ez tréfásan — az ön rabszolganője átnyújtja eledelét. Meg van velem elégedve?

Az öreg gróf hálával teljes tekintettel nézett reá.

— Kérdezze meg a földet, meg van-e elégedve a nappal, amiért melegíti s az erdő fáitól, amiért a madarak énekelnek nekik? Maga nekem az, édes gyermekem, ami a földnek a nap, az erdő fáinak a madárdal.

— Ez szépen volt mondva — felelte a leány komolyan s hátrahuzódott székén és hallgatva nézett maga elé. Háttal ült az ablakhoz s a téli nap inkább holdszerűen ezüstös, mint arany sugara, szétfutó kéveszerű ragyogással foglalta keretbe szép fejét.

Fáni most járt a huszadik évében és testi szépségének erőteljes és mégis gyöngéd vonalai mellett, legértékesebb báj benne; szemének öntudatos, nyugodt kifejezése volt. A kis pesti házmesterleányból, aki második férfikézen forgott, nem volt semmi sem. A pompás, fehér tollu, büszke nyaku hattyuban, ki a mesék fekete hollójából lett hattyuvá, nem maradt még csak egy szál toll sem. Olyan átváltozáson ment keresztül, mint egy gyö-

nyörü selyempillangó, ami egy hernyóból buvik elő és gazdag színeinek pompáját olyan eredeti, ősi bájjal viseli, mintha előbbi lényének mivoltához, a mindenki előtt ismeretes dimorfizmushoz, semmi köze sem lett volna.

— Miért hallgat olyan hosszasan? kérdezte a gróf gyöngéden. — És miért huzza úgy össze a homlokát, mint mikor a berlini öreg professzorától a klasszikus művészetet hallgatta?

A leány kissé erőltetve mosolygott és föl sem nézett.

— Maga valamit titkol előttem — folytatta a gróf. — Valami baja van Gondja, fájdalma vagy titka, nem tudom, de nem olyan őszinte, nyílt, gyermekesen bizalmas hozzám, mióta visszajöttünk ide Pestre. Nem felel? . . . Hát elfeledte már a mi szép, bizalmas, boldog három esztendőnket? Mióta visszajöttünk, valami közénk férközött, ezt én érzem, látom. Maga többé nem az a nyíltszívű, rajongó kis diák többé, mint aki volt. Nem válaszol? . . .

A grófnak volt egy nagyon értékes, Istentől kapott ajándéka, melynek fiatal korában rendkívüli hasznát vette a nők körül: a hangja. Ez a hang még most is szép, meleg hang volt, csak épp egy bizonyos nüanszát vesztette el — az érzéki varázsát. Ezt a meleg, kedves hangot Fáni nagyon szerette. Most is hatással volt reá.

— Ne vádoljon — mondta egyszerűen s megszorította a gróf kezét.

— Nem vádolom. Csak fáj a bizalmatlansága. Fáj annak a kellemetlen árnyék-nak közénk való helyezkedése. Nem akarok hálára hivatkozni, hisz ismerhet már, ha nem is mentegetődzöm, de mégis arra kérem, feleljen, van ellenem valami kifogása?

— Nincs! — felelte a leány és őszinte szenvedélyességgel rázta meg a fejét. — Jó volt hozzám, mint egy szent, mint az apám, mint az Istenem, mindent önnek köszönhetek. Az apám az életemet, Isten a külsőmet formálta meg, de önnek a lelkemet köszönhetem, amit életre keltett

bennem, az ostoba, tanulatlan kis állatban. Ön tanított meg reá, hogy az emberben két ember van: az anyag és a szellem embere s hogy ez utóbbi nélkül nem vagyunk egész, teljes emberek. Ön tanított meg reá, hogy mí a levegő, amit beszívok, mi az ég, amelyre fölnézek és mi a föld, amelyen járok. És önnek köszönhetem, hogy megtanított emberi méltóságom értékének ismerésére. Ha ezt előbb tudom, nem volnék az, aki vagyok: bukott leány és nem lenne fele sem a bukott leányok nagy számából, ha a szerencsétlen sötét tudatlanságuk el nem buktatja őket. Ez a leghatalmasabb kerítő, szegénységnél, nyomornál, mindennél hatalmasabb: a tudatlanság. Ezt ezerszer köszönöm önnek.

Fölállt s kipirult arcát az ablak üvegéhez szorította. A pincér diszkréten bekopogtatott, hogy elszedheti-e az asztalt, de a gróf egy intésére visszahuzódott. A szalonban finom ételek, szivarfüst s egy nagy csomó fehér rózsa illata vegyült össze s a kék selyemfüggönyökön

apró aranyfoltok, kerek napsugarak játszadoztak.

Fáni hirtelen megfordult és visszaült székébe. A pir eltűnt arcáról és márványos fehérén ragyogott. Szemét egy pillanatra lehunyta, azután hirtelen felnyitotta s a pillantása határozott és elszánt volt.

— Az előbb ön kérdezett — mondta csöndesen — engedje meg, hogy most én tehessek föl néhány kérdést. Életkérdések reám nézve — tette hozzá nyugodtan.

Az öreg gróf kíváncsian hajolt előre.

— Három esztendő óta ismer engem — folytatta Fáni s az arca folyton halványult, mint virradat felé a csillagok — de nekem úgy tetszik, hogy mi nagyon régen, még az élet előtt ismertük már egymást. Lelkemnek fejlődését, amely aránytalanul rövid idő alatt végezte el a maga rendszertelen kialakulását s amit ön és tanítóim genienek mondtak bennem, ezt a fejlődést ön csecsemőkorától ismeri. Láttá, tudja, mi voltam és látja, ki lettem.

Feleljen most nekem arra, őszintén, teljes meggyőződésből: látja-e azt is, *ki lesz* belőlem?

— Magából már nem lesz semmi egyéb — mosolygott a gróf — mint aki lett. Ez lett és ez marad. Erős, tiszta lelkű egyéniség.

A leány előre hajolt és erősen nézett a gróf szemébe.

— Aki méltó az ön barátságára? — kérdezte szilárdan. — Ne feleljen azonnal, mert nagyon komoly, nagyon egyenes feleletet kívánok.

— Fordítsuk meg a kérdést — mosolygott a gróf. — Ugy, hogy én kérdezem öntől, vajon méltónak talál-e barátságára?

— Akkor — szólt Fáni egyszerűen, minden remegés és minden hangsúlyozás nélkül — arra kérem önt, tartson meg egész életén keresztül maga mellett, csak-hogy más formában, mint eddig. Mint: feleségét.

Egy kis csönd következett, aztán valami történt. Nem sok, csak épp annyi, hogy a

gróf letette szivarját s azután ránézett a leányra. És azt az embert, aki most Fánira ránézett, a leány nem ismerte. Soha életében nem látta. Ez nem a régi, tapintatos, finom szerelmes, sem a későbbi jóbarát s a még későbbi tiszta szeretetű, jóságos apa volt. Ez a pogányul hideg tekintetű, kardélességű vonalakból összerótt arcu *főnr* ismeretlen volt a leány előtt. Fölállt és sápadtan nézett az ismeretlen arcba. Egy percig így néztek egymásra, azután a leány pár lépést hátrált s egy leirhatatlanul keserű mozdulatot tett kezével.

— Már ne feleljen! — mondta s kinyitotta a zongorát és leült játszani. Olyan technikával, mintha tiz esztendeig tanult volna, játszotta a Schumann szonátákat s a gyönyörű „*Des Sängers Fluch*“-t.

A gróf, mintha semmi sem történt volna, odament a zongorához, forgatta Fáni előtt a kottalapokat és közbe beszélt:

— Hogy a jövő mit hoz számunkra, nem tudom, de a jelennel le kell számolnunk, Fáni!

A leány arcáról nem lehetett leolvasni, hogy hallja-e, amit a gróf mond. Érzéketlen, hideg arccal játszott, de azért ez folytatta :

— Olyan kötelékek füznek bennünket össze, melyeket magyarázatok nélkül egyikünknek sincs jogában széttépni. Ön eddig bennem csak a jobbik énemet, hogy úgy mondjam : az erényeimet ismerte és nem ismerte azt a hibámat, mely meglehet, az összes erényeimet agyonüti : a Zólyomiak hibáját, a családi törvények és a faji jelleg iránti pietásnak legmesszebb menő formában való betartását. Hihetetlenül fog hangzani, pedig úgy van, hogy a mi hétszáz esztendőös családunkban rangon aluli házasság még nem köttetett. Pedig a Zólyomyak nem voltak halvérűek. Ellenkezőleg. Nem egy Zólyomy halt meg, mert nem köthettek szívük szerinti házasságot és jóval többen költözték el vagyónukat arra, akinek szintén nem adhatták nevüket oda. Az élet és a vagyon tehát, amint láthatja, nem játszik nálunk sze-

repet. Csak a pietás az ősi név szentségével szemben. Nem megy erényszámba, tudom, de épp úgy nem védekezhetünk eme családi tradíciók ellen mintha például félszemmel vagy félábrával jöttünk volna a világra. Hát rendelkezék velem, Fáni, más formában. Az életem és vagyonom az öné. Csak a nevem nem. Ez nem az enyém. A családomé. A Zólyomiaké. Ha azonban férjhez akar menni, ha társadalmi pozíciót akar magának teremteni, ha el akarja jogos, önt megillető helyét a világban foglalni, nyilatkozzék és tetszése szerint válogathat a nevekben és jövődöbelijének társadalmi állásában. — Tudja, hogy gazdag vagyok.

És ismét a régi, kedves, fesztelen, szép hatvanesztendős öreg ur volt a gróf, finom, arisztokratikus vonásu arcával, ragyogó fehér nyakkendővel Párizsban mossott gallérja körül, aki fehér keztyűt húzat a pincérrel, ha nőtársaságban ebédel, akárki legyen ez a nő. Egy demimonde vagy vérbeli hercegnő.

Fáni hirtelen abba hagyta a játékot. A billentyüket lecsukta s felkönyökölt a zongorára.

— Ugy látszik — mondta nyugodtan — hogy ön, aki mindenre megtanított engem, egyre elfelejtett megtanítani, az élet és a nagyvilági erkölcsök ismeretére és becstelenségére. Lássá, először és utoljára az életben szemrehányást teszek önnek, amiért a három esztendei csöndes, szép, diákos studiumok helyett, nem inkább az élet zavaros és piszkos ismeretére tanított meg. Arra, hogy pénzen is lehet tisztességet, tisztaságot venni s hogy vannak férfiak, okos, művelt, nagynevű férfiak és nem holmi ostoba, műveletlen kis házmester-leányok, kik közül az egyik veszi, a másik eladja a tisztességét. Még pedig, hogy az ügy érdekesebb legyen, a dolgok úgy állnak ebben a szerződésben, hogy míg az eladófélt becstelennek kiáltja ki a világ, a vevőfél tisztessége ellenben megmarad. Miért? Ha a két félnek kölcsönösen szüksége van egymásra, nem

kölcsönösen egyforma becstelenség az üzletük és nem egyformán mocskos a kezük? Ha én tudva lopott árut vásárolok a tolvajtól, nem épp olyan tolvaj vagyok én, mint maga a tolvaj? Micsoda distinkciókat lehet itt fölállítani a két tolvaj között? Talán azt, hogy az egyik többet kockáztatott, mikor lopni indult, mint a másik, aki megvette a már készen kapott lopott árut? Ezt nem értem, nem tudtam, hogy ön, a mocsoktalan kezű főúr: orgazdaságra vállalkoznék. Hogy ezt így *szokták* csinálni az életben, a becsületesnek mondott és magukat annak tartó emberek. Ezt nem tudtam . . . Nem ismertem önt, vagy mondjuk: nem ismertem az életet. Én csak azt tudtam, hogy belekóstoltam az öntudatos tisztaságba, melyet megszerettem, melyhez ragaszkodtam és utáltam azt, amit elhagytam: az öntudatlan pocsolját. Három esztendeig, míg a lelkem újjászületését, gyerekéveit éltem, nem gondoltam egyébre, mint a leckéimre. Hogy felszabadítottak a tanítóim és visszajöttünk

ide a szülővárosomba, egyszerre úgy éreztem magamat, mint a nagy leánynya érett kis leány. Amig tanultam, nem értem rá saját magammal törődni. Szinte tudtomon kívül fejlődtem, nőttem és szépültem ki: nővé. S egyszerre csak kezdtem észrevenni, hogy az emberek szeme megakad rajtam, hogy csodálnak, bámulnak és ekkor hirtelen eszembe jutott: nini, rólam három esztendő előtt is azt mondták, hogy szép vagyok, hát most valószínűleg még szebb vagyok! . . . És belenéztem a tükörömbé. Egy ismeretlen arc nézett vissza reám. Ez nem a régi kis kócos, kalaposinas, Schneider Fáni volt, ki modellt állt egy szobrásznak és az utcai gyerekek tudatlan, ostoba, perverz kíváncsiságával vesztette el azt, ami legdrágább a nőnek: a becsületét. Ez egy másik leány volt, egy öntudatos, okos, tisztaságért imádkozó és rajongó fiatal nő, ki most tanult meg először is *igazán* pirulni. Alig egy félesztendeig voltam az ön kedvese. Később a legjobb barátom, az apám lett. Az én meg-

tisztult lelki életem elválasztott bennünket előbbi viszonyunktól. Ugy éltünk egymás mellett: mint apa és leány. És eljöttünk ide Budapestre, ahol ismerik önt és ismernek engem. Mentünk az utcákon, az emberek, a férfiak sorfala között és hallottam jobbról-balról: *az öreg gróf kedvese . . .* Elpirultam, fájt a vád, égetett, szégyeltem és szerettem volna az egész városnak oda kiáltani: nem igaz! Nem az vagyok, aki voltam, az ostoba kis házmester-leány. Jártam a világban, láttam, tanultam minden szépet és jó vagyok, tiszta vagyok, mint a többi tiszta leányok, asszonyok! Ami volt, elmúlt, az a leány meghalt, nincs! . . . És ott az utcán — az én életemben, úgy látszik, nagy szerepet játszik az utca — elhatároztam, megkérem önt, tegyen a hitvesévé. Jó, igaz, becsületes, hű felesége lettem volna. Ön kinevetett a lelke mélyén. Láttam a gonosz mosolygását a szemé szögletén. A szobrász is mosolygott, mikor a bátyám azt kívánta tőle, hogy vegyen el feleségül. Egyiknek

se kellettem . . . Pedig annak is hűséges felesége lettem volna. Nem igaz, hogy az elbukott nők tovább sülyednek! Nem sülyednek, ha nem sülyesztik el őket . . .

A leány most hirtelen felállt. Megrázódott, mintha valamit ledobott volna magáról. A karját keresztbe fonta mellén, ki egyenesedett, szemének irisze ismeretlen tűzben égett s most ment keresztül a második dimorfizmuson s mire az ablakhoz ért, honnét letekintett az utcára: a *harmadik* nő bontakozott ki belőle.

— Csakhogy elsülyesztik — kacagott keserűen — mint a szívtelen gyerekek a kis kutyakölyköket! Jól van, hát sülyedjünk! Ez a város vesztett el, fosztott ki, most én fogom őt kifosztani! Egy orosz közmondás azt mondja: „A kezek változnak, a gályaláncok megmaradnak“. Hát hadd változzanak a kezek! En avant, Schneider Fáni!

Megrázta az öklét, aztán visszament a zongorához és zokogva hajtotta rá fejét.

AZ UTCA ESTE.

Liláskék, szürkével árnyalt köd ereszkedett le a nagyváros házai fölé és jöttek az alkonyat lélektestü, hidegkezü, szürke szárnyu szellemei, kiknek lábuk nyomán foltok támadnak a violás kis kertekben épp úgy, mint a gazdag és pompás parkok fölött s a kis falu akácfái között épp úgy, mint a világvárosok kőpalotáinak tornyai között.

Fáni egy nagy, régi gobelin-himzésü székbén ült az ablak mellett és nézte ezeket a szellemeket, mint surrannak tova a házak között, vagy keresztül a falakon, háztetőkön és mint tűnnek el a házak megnyilt falai között.

Egyik helyen beteg ember rémülete üzi el ágya mellől, másik helyen az élni vágyás türelmetlen örömevel várják és az alkonyat szellemeinek szárnyaiból hull: a gond, a félelem, az öröm, a bűn és a tiszta álmok, mint az indus jongleur homokszinü kaftánja alól: az exotikus világrészek csodástollu madarai, lepkéi és szörnyeteg állatai.

A lámpákat most kezdték gyujtogatni odaát a pesti oldalon és a szigettől Tabánig, mintha egy kéz gyujtotta volna föl a hosszú lámpasort, olyan egyszerre gyultak fel. Csak a Duna másik oldalán, a Jánoshegy nyugati oldala állt sötéten, a maga mesterkéetlen, szinehagyott, letakart, csak gyengén átszűrődő világosságában. Ott, ahol a nap eltűnt, egy nagy kerek, halvány folt égett az alkonyat fátyolán keresztül, sápadtan, fénytörötten, mint a haldokló szemének tekintete.

Fáni fanatikusan nézte ezt a pontot és energiátlan, beteges vágygyal iparkodott belőle valami jel segítségével kiolvasni a saját jövőjét.

Előtte, az asztalon, pénz hevert. Egy csomó papírpénz. Egy óra előtt tette le ide a bátyja, Szepi. Visszahozta. Haraggal, megvetéssel, utálattal. Pedig nem neki adta, a szülőinek.

— Se a lábadat ne merd betenni a mitisztés hajlékunkba, — mondta fenyegetőleg a huszonkét esztendőes fiatal ember — se a becstelen pénzeddel ne környékezd meg az én szülőimet, kikhez neked semmi közöd. Innét a selyem rongyaiddal nem jöhetsz mi hozzánk, de abban a kis, keshedt kék szoknyádban, a foltos kabátodban, melyben elmentél, visszajöhetsz. Ha képes vagy a megbánásra és a vezeklésre, az örömtelen, egyhangu életre, ha ismét kezedbe veszed a seprűt, a surlókefét, visszajöhetsz. Akkor lesz: anyád, apád, testvéred!

Egymás előtt álltak. Szepi kissé megnőtt, megvállasodott, kenderszinű haja sötétebb lett, vizsinű szemének színét egy különös, vörösösen égő, állandó fénytől nem lehetett látni, s jól, urasan, sőt divatosan, csak izléstelenül volt öltözve.

A leány figyelmesen nézett reá. A fiatalember keskeny, nőies metszésű kis szája rejtett érzékiséget és még szunnyadó kegyetlenséget fejezett ki, s a magas, széles, dudoros homloka nagy eszet sejtetett.

Fáni kíváncsian, szeretettel, minden harag nélkül nézegette.

— Bizonyos vagy benne, — mosolygott halványan — hogy mindent vissza tudsz adni, amit elveszítettem?

A fiatalember hidegen intett.

— A becsületedet nem adhatjuk vissza mi sem. Ez nem buzaszem, amit elvet az ember és learat s újra elvet és újra learat.

— Látod, — mosolygott Fáni nyugodtan — akkor miért menjek vissza hozzátok? Kinek lenne abból haszna, ha én megtérek, de még sem lehetek az, aki voltam: becsületes? Sem a ti, sem a világ szemében. Nem látod, Szepi, milyen ostoba és komikus komédia lenne ez az egész megtérés, mi csupán annyiból állna, hogy a drága selyem rongyaimból kivet-

közödném, hogy ismét a karton rongyait
mat vegyem föl? És nem látod, okos fiu
létedre, hogy az én hősies — mert igazán
az lenne, Szepi — kivetkeződésemet a
világ nem hajlandó a maga értéke szerint
felbecsülni és rekompenzálni? Ugy, hogy
egy ünnepélyes újrakeresztelési formával
ismét bevennének a becsületesek sorába,
honnét a becstelenségem számüzött. Mert
látod, Szepi, én úgy látom, hogy az élet-
ben mindennek ára van, tehát, ha én meg-
bántam eltévelyedésemet és visszakiván-
kozok a becsületes emberek társaságába,
ha itthagynom ezt a csinos, tizenkét szobás
kis palotámat és visszamegyek a ti szük,
nedves, hagymaszagu egyszobás lakáso-
tokba, ha levetem a drága selyemruhái-
mat és fölveszem a hat esztendő, ordi-
náré szoknyácskámat, ha ahelyett, hogy
cselédséggel rendelkezem, magam végzek
cseléd-munkát, én tehát, ezért a nem köz-
napis lemondásért, elszántságért, hősiesség-
ért cserébe azt kívánom a világtól, azt az
igen olcsó, neki semmibe se kerülő kis

szivességet: hogy *feledjen*. Hogy legyen minden úgy, ahogy volt, azelőtt. Hogy azt a négy ominózus kis esztendőt ereszsze szélnek és ne emlékezzen semmire. Hogy ne állítson semmiféle emléktáblácskát utamra. Ez az egész, amit cserébe kívánnék, és azt hiszed, a humánus, a keresztény társadalom megadná? Nem adná meg, testvér! Aki bűnbe esik, nem térhet vissza a becsület útjára. Ennek a ma társadalmának se szive, se vallása, ennek csak gyomra van, melylyel aranyat eszik. És ha ebben az aranyatevő társadalomban elbuksz, ne a javulás ostobasága járjon eszedbe, hanem az, hogy lakasd jól, szédítsd el, vakítsd meg aranyaid nagyszerű sokaságával a társadalmat és ő imádni fog, maga fölé helyez, esküszik ártatlanságodra, ha kezed vértől csöpög is, mint egykor Néróé. Ez a társadalom nem a büntől, a becsülettől csömörlik meg és betegségét csak arannyal gyógyíthatod. Jön idő, mikor be fogod ezt látni te is, Szepi! Jön idő, mikor a pénz keletkezésének

módját többé nem keresed, csak mennyiséget és az erény époszáinak antistrófáit aranyakkal vered ki. Akkor majd, ha te okosabb s én becstelenebb leszek, találkozunk. Tudom! Mi mindketten rendkívüli emberek vagyunk és valami rendkívüli jövővel fogunk megküzdeni. Te is, én is, melyben vagy mind a ketten, vagy egyikünk, belépusztul. Akkor találkozunk. Vagy nagyon fenn, egyenesen a napnál, vagy nagyon lenn, talán a sirnál. Addig adieu, Szepi!

Megnyomta a csengőt, mire egy egyenruhás inas ajtót nyitott Szepi előtt. A fiatal ember sápadtan ment ki s az ajtóból visszanézett, de már nem látta a Fáni arcát. Ott ült az ablak előtt, háttal az ajtóhoz.

Hét órakor felállt. Az ebédlőben meg nézte a buffe-t, hol a szakács és két kukta szorgoskodott s innét a szalonokba nyitott be. Az utána jövő inas felgyújtotta a villanylámpákat s a három nagy szalon tűkör-falakkal, oszlopokkal, apró virágfülkék-

kel, tündéri fényben ragyogtak. A színeknek sajátosságosan merész és mégis harmonikus, tompa, meleg fénye úgy olvadt össze, mint mikor különböző színű virágokat felgyújt az ember s valamennyi egyszínű lánggal ég.

Összevont szemöldöke alól élesen, figyelmesen nézett végig Fáni a termeken. Egyik sárgásbarna jászpisz-oszlopra apró, hajnal-színű rózsák futottak fel, a másik alatt borostyánsárga japán cserepekben ibolyák nyiltak s Fáni megsimogatta a virágokat. Mint egy élőlény arcához, olyan szeretettel nyult a virágokhoz és fehér ujjainak meleg érintése mintha mondta volna: szeretlek benneteket . . . Csak titeket . . .

Az inast kiküldte s megállt az egyik terem közepén. Estélyi ruha volt rajta, még délután vette föl. Minden ünnepélyesebb öltözetet órákig viselt magán, hogy a ruha teljesen hozzánőjjön hajlékony vonalú testéhez, hogy a ruha hullámai mozgásához simuljanak, hogy vele együtt éljen, lélekzen a ruha, amit viselt.

Egy különös, rózsaszinbe játszó, kék indiai selyemruha volt rajta, melynek minden disze egy ezüst, gyémántokkal kirakott kigyó-öv volt. A tükrök minden oldalról visszaadták gyönyörű alakját, arcát. Szép volt, mint egy fiatal keleti királynő.

Egy sarokfülkéhez ment, hol ma esti vendégeinek virágajándékai álltak és kike-reste közülök a szobrász, Hiry ajándékát. Kék és rózsaszinű nefelejtseket küldött, egy aranyozott, nagy, kétfülű kosárban. Fáni kivett belőle egy csomót s az övébe szurta. Azután csöngetett a teájáért, befogatott s az Operába hajtatott. Egy öreg francia nő, a társalkodónéja, ült mellette, de nem vett róla tudomást. Máskülönben jól bánt vele, mint ahogy jól bánt egész környezetével, akik már tudták róla, hogy kevés szavu, hallgatag természetű.

Nyolc óra volt s a Belváros utcái tömve voltak sétálókkal. A Fáni ismert fehér lovai, elegáns livréjű kocsisa és inasa, kiknek gomlyukából soha sem hiányzott a virág, mint mindig, most is óriási feltűnést okoz-

tak. A nők izgatott pillantást vetettek a kocsiba, hogy Budapest legszebb és legelső divathölgyének toilettjéből megpillantsanak valamit, s a férfiak szinte lázasan mentek közel a kocsi ablakához.

Fáni, szívében keserű gyűlölettel nézte az embereket, kik közül egyet sem ismert más oldalukról, mint arról, hogy pénzre és szerelemre éhesek. Tudta, hogy az a sok tipegő, mosolygó, hazug szavu ember ott, a hiuságukon és hétköznapi érzéseiken kívül, semmi más egyébbel nem tartoznak: az ember magasabb eszményéhez. Közönséges állatok, ragadozók, alattomosak, meghunyászkodók és vérengzőek: asszonyok, férfiak, mind.

Fáni megrázta a fejét s beleharapott az ajkába.

— Hát én ezeket az embereket itt — mondta magában és megvetőleg nézett végig a sétáló publikumon — valamennyit, férfit, nőt, mindet, egytől-egyig, össze fogom morzsolni! Lehántom róluk, ami emberi külsőt és formát ad nekik: a

pénzt és kacagni fogok velőnélküli csontvázukon.

A kocsí megállt az Opera előtt és Fáni kiszállt. A portás földig hajolt előtte, a jegyszedők, ruhatárosnék szédülve bámultak utánna s ahogy belépett páholyába, attól fogva a színpadra senki se figyelt, pedig egy híres francia művésznő énekelt. Mindenki őt nézte. Ő azonban nem vette észre. Öve mellől elvesztette a Hírvirágját s azt kereste. Izgatottan, idegesen . . .

OSZK

AZ ELSŐ.

Éjfél után egy óra volt, a zenekar keringőket játszott s a tükörfalu, virágokkal diszitett kis táncteremben vagy tiztizenkét pár táncolt. Köztük a híres francia énekesnő, a legelőkelőbb nevű színésznők és Fáni. A táncosok fiatal arisztokraták és művészek s a táncterem és dohányzószoba óriási üvegajtóiban a vendégek gyönyörűséggel bámulták a táncolókat. Különösen Fánit. Sajátságos, lassu, ringó ritmussal táncolt, miközben arcának lágy, érzéken mosolygó kifejezése volt. Leeresztett szempillái alól néha gyémántszerűen fölragyogott a szeme, ilyenkor arca kipirult és újra elhalványult.

A nagy, előkelő társaság az ajtóknál állt. Az inasok folyton jártak körülöttük jeges pezsgővel és borokkal, de még inni is elfelejtettek. Tekintetük elragadtatást és forró vágyat fejezett ki. Hideg szemű mágánások, epés politikusok, fiatal, de megvénült szívű művészek egyetértő, titkos pillantással néztek össze.

A dohányzóban, a többiek háta mögött, Dobák, a hálóingés, goromba kritikus, sápadtan szivta a szivarját.

— Gyere ide, — intett az egyik pezsgőt kínáló inasnak és fölhajtott egy pohár jeges pezsgőt. Azután hátrament és leült egy nagy bőrkarosszékre. Hódy, a divatos, szép regényíró, mosolyogva ment utána.

— Hát te is, öreg? — kacagott.

Dobák vállat vont.

— Én is, te is és mindenki! És nem-sokára nem lesz Budapesten férfi, aki ebbe a leányba belé ne szeretne.

Hódy mosolyogva suhogtatott kezében egy kis vékony, fehér selyemmel bevont

pálcát, ami öltözködésének legutolsó trükkjét képezte. Most ilyen kis vékony, selyempálcákkal járt a szalonokba, melyekkel épp oly bravuros kecscesel bánt, mint az asszonyok legyezőikkel.

— Ezt a milieu is teszi, — mondta könnyedén. — Én soha se tudnék olyan nőbe belészeretni, akit nem látok drága, finom milieuben. Engem a nyers szépség nem érdekel. Nekem minden szépséghez keret kell. Illuzió, milieu.

— Hát itt kapsz! — felelte Dobák nyersen. — De süsd meg az egész keredet, ha hiányzik belőle: a nő! Az olyan nő, mint ez a leány itt. Ez illuzió, keret és minden nélkül is az lenne, aki: maga a költészet bája.

— Na, — suhogtatta az író negédesen kis selyem pálcáját, — ezt nem merném ilyen határozottan állítani. Épp ez a leány cáfol reá állításod ellenkezőjére. Mondd meg nekem például, Hiry, a szobrász miért nem volt akkor szerelmes belé, amikor még kartonszoknyában járt, olcsó és

ócska cipőben, naponta modellt ült előtte és talán csak egyedül ő maga birt tudomással a leány szépségéről, azt nem is számítva, hogy ő volt az első, ki a szerelem misztériumába bevezette? Nos, a leány az, aki volt, szép akkor, szép most, hát mi bolondította meg egyéb a fiut, ha nem a fényes, a nagyuri, a ragyogó milieu? Ah, — folytatta az író s kéjesen nyujtózkodott a finom, vörös bőrszéken, — ennek a szerelemnek mivé való fejlődése pompás tanulmány lesz nekem. Soha életemben nem voltam még szerelmi ügyekre olyan kíváncsi, mint erre. A fiu örülten szerelmes s a leány épp oly hűvös, nagyuri közönnyel bánik vele, mint veled, velem, vagy a többiekkel. A leány sem őt, sem más férfit nem fogad el egyedül, csak így, társaságban. És Hiry őrzöng. Kémeket tart a leány körül, kik minden lépését figyelik ; pontosan tudja, hova megy, mit csinál s ahol megjelenik a leány, mindenütt ott van . . .

— És te, vagy én, vagy ezek a töb-

biek, nem vagyunk ott mindenütt, ahol ez a leány megjelenik? — kérdezte Dobák gunyosan. — Szeretném tudni, mennyivel szereti jobban ez az ur ő nagyságát, mint teszem: én, te, vagy a többiek?

— Na, na! — mosolygott Hódy. — Distingválj öreg! Mindazonáltal sem te, sem én nem megyünk jobban tönkre, mint ahogy eddig tönkre mentünk anyagilag és *idegileg*. A mi szerelmünk és a többiek szerelme: *tömeg-szerelem*. A Híryé: *személyi-szerelem*. Egy esztendő óta, amióta Fáni visszajött, ez a fiu nem dolgozik és az utóbbi időben erősen kártyázik, lumpol. Azt mondják, a villája már uszik.

Dobák idegesen rugdosta lábával a drága perzsa szőnyeget.

— Uszni fog itt még nemcsak egy villa és nemcsak egy palota, emlékezz reá! Ez a leány, azzal az összecsukott, halványpiros szájával, meg fogja enni egész Budapestet. Ez a nő, alapjában: egy angyal, lényegében: egy ördög. Én egy esztendő óta folyton figyelem. Szerelmes vagyok

belé, megmondom nyíltan, nincs azon mit restelni; nekem soha életemben nem tetszett még nő, ez tetszik. Ezt elvenném, dolgoznék érte, aranycsinálásra adnám a fejem, vagy ölnék érte, gazember lennék érte, akármi! Szamárság! . . . Mintha csak azt mondanám: szeretem a napot, vagy a holdat, hát fölmászok hozzájuk, hogy megsimogassam őket. Nem is erről van szó. Csak azt akarom mondani, hogy ez a nő jónak született, hanem valami titok gonoszszá fogja őt tenni. Ki tudja, micsoda titok? Talán nem is titok, hanem a férfiak. Ki teszi jóvá vagy gonoszszá a nőt? A férfiak. Hát ez a leány majd visszafizet nektek, nekünk. Nem hiszem, hogy csalódnám!

Hódy olyan érdeklődve hallgatta Dobákot, hogy még a kis selyem pálcájával is elfelejtett játszani.

— Én azt hittem, — mondta bámulva, — hogy te csak a zenéhez és az italhoz értesz s most kisül, hogy jobban értesz a nőkhöz, mint én! Micsoda új perspektívát

nyitsz meg a szemem előtt, öreg! Épp itt jön Hiry, felénk tart . . .

Egy magas, vállas, hanyag járásu, erősen szláv típusu, szőke fiatal ember jött az egyik szalonon keresztül s a dohányzóknak tartott. Széles orra, nyirott bajusza, puha, energiátlan szája és álla és igen szép, barna szeme volt.

— Csak most jössz? — kérdezte Hódy.

— Most, — felelte ez s fáradtan levágta magát egy székre. — Ugy látom, — mondta körülnézve, — hogy itt jól mulatnak. Eljött a francia énekesnő, meg a többiek. Holnap az egész város erről fog beszélni.

— Igen, — felelte Dobák közönyösen, — hogy milyen kitüntetés érte azokat a hölgyeket, akik meg lettek hiva.

— Na, na, — szólt Hódy, — talán más-ként fogják ezt a kérdést odakünn elintézni. Mégis csak egy kitartott nő!

Dobák most már végképp arrább rugta lába alól a szőnyeget.

— És ezt a kintornást *nagy* írónak

tartják, — nézett végig megvetően Hódyn. — Ezt, aki beállítja a régi kottákat és ledarálja. Hát nincs neked egyetlen egy új nézőpontod sem? Egy új üvegü meszszelátód, amely megmutatná neked: hogy a vétek csak akkor válik alacsonynyá, ha ostoba ember kezében van? Hogy egy és ugyanazon vétek két különböző intellektusu emberben, különböző módon hat? És nem látod, hogy ennek a leánynak a rendetlen erkölcsi helyzetét a rendkívüli viszonyok és egyéni kvalitásai megszépítik? Ugymint: a nagy szépsége, nagy intelligenciája, korrektsége és a gazdagságnak nagy fényüzése, ami körülveszi. Maradt volna csak műveletlen, ostoba, kis igényü kitarzott nő, nemcsak hogy ezek a kitűnő nevü asszonyok még a szobaleányaiakat se engedték volna el az ő nagysága báljára, hanem mi magunk, férfiak se mutatkoznánk vele a déli korzón. Azért mondom, hogy a vétek csak ostoba ember kezében válik alacsonynyá. Ezeket a művész-asszonyokat itt, a fényüzés artiszt-

tikus szeretete s a kíváncsiság a szokatlan merészségre, hogy egy kitartott nő meghívót küld nekik, vonzotta ide, de majd a többi előkelő nőket nem ez az asszonyosan poétikus vonás csalja majd ide, hanem maga az ördög: a pénz, meglássátok!

A szobrász sápadtan harapta össze a száját.

— Micsoda pénz? — kérdezte.

A kritikus vállat vont.

— Mit tudom én! Talán a grófé s ha ez nem lesz elég, talán a többieké. Mától fogva én is ráadom magam a minden valamire való polgár mellékfoglalkozására: a panamára. A mai naptól úgy nézzetek reám, hogy kapható ember vagyok. Mindenre. A tollam, a lelkiismeretem, minden! Még pedig ezért a leányért: hogy lerakhassam aranyaimat a lába elé. Gyere ide — intett a pezsgőt kínáló inasnak és újra kiivott egy pohárral.

Odaát a zene elhallgatott s a táncot abbahagyták. Fáni a dohányzó üvegajtaja mellett, a tükör előtt igazgatta haját s

Hiry kivörösödve, idegesen nézte s mint a holdkóros állt föl s a táncteremnek tartott.

Fáni akkor már a francia énekesnőt karonfogva az egyik szalonba ment s egy kis fülkébe fagylaltot, süteményt hozatott az inasokkal. A férfiak követték őket s köztük Hiry. Fáni azonnal észrevette s a többieken keresztül kezett nyujtott neki.

— Ilyen későn? — mondta egyszerűen. A körülállók kíváncsian figyeltek rájuk, csakhogy a leány arcáról semmit se olvashattak le.

— Ez egy *liaison accomplie* — gondolták és tovább mentek. Fagylaltoztak, pezsgőt ittak, kacagtak és gorombaságokat mondtak maguknak Dobákkal. Mindenki boldognak, kedvesen, finoman könnyelműnek érezte magát s a művészies pompa, a felséges hideg vacsora, a királyi italok, a nagyuri kiszolgálás, a háziasszony királyi bája, inkább mámorossá tette őket, nőket, férfiakat, mint a legszabadabb élvezetek. Az énekesnő francia és olasz

dalokat énekelt s a jókedvű társaság mámoros gyönyörűséggel hallgatta. Csak Hiry ült sápadtan, szótalanul Hódy mellett egy másik szalonban, honnét jól láthatta Fánit. Minden mozdulatát követte, minden pillantását fölfogta és folyton ivott. Ezüst vödörökben pezsgős üvegek álltak előttük és Hiry egyre töltögette a poharakat.

— Ma éjjel eldől a sorsom, — szólt hirtelen s kezét rátette Hódy vállára. — Mit szólsz hozzá?

— Az a kérdés, mit nevezel te a sorsodnak? — kérdezte ez.

— A nőt! — felelte szenvedélyesen a fiatal ember.

Hódy csöndesen szürcsölte a pezsgőt s közbe már ráncos keretű, de még mindig szép, világos szemével mosolyogva nézett poharába.

— Nem volnál művész, ha nem így beszélnél, — szólt halkán. — Én is azt mondom, nincs egyéb: csak a nő. Így kell mondani, de nem így kell elintézni. Fordítva. Az ember megcsinálja a gravi-

táció fikcióját olyanformán, hogy egy-két vonzóerő közül az egyiket elektrizálja — saját magát. Nem éppen szolid ügy, de az embernek szüksége van a nyugalma is, nemcsak a nőre. Már most, ha én vagyok az elektrizáló erő, a másik erő, a nő, nem csinál semmi galibát az életembe. Mig ha a szerelmi gravitáció fikcióját olyanformán intézem el, hogy az elektromosságot a nőre ruházom át és a *vonzást* tőle várom, nem ő én tőlem, akkor lőttek a nyugalmamnak, művészetemnek, sőt az egész életemnek. A nő kezébe nem lehet hatalmat letenni. Visszaél vele. A nő csak hadd maradjon rabszolga a szerelemben, akit te adsz hóhérkézre és nem ő téged.

Hiry komoran nézett maga elé.

— Hisz mind így cselekszünk. Csak néha fordul a kocka.

Az énekesnő Mignon románcát énekelte s a szalonban áhitatos csönd volt. Fáni hátrahajtott fejjel ült s hátulról egy rózsaszínű ernyőjü lámpa reflexe világította meg.

— Nézd, mily csodaszép! — kapta meg

Hiry az író kezét. A fiatal ember keze lázasan forró volt, ujjai görcsösen szorultak össze s egész arcán látszott, hogy szenved.

— Én, ha neked volnék, — mondta Hódy, — elutaznám. Hosszu időre. Amig kigyógyulsz.

— Ma éjjel, talán csak néhány perc mulva, minden eldől! — sóhajtott Hiry s felkönyökölt az asztalra. Poharát fölemelte s kortyonként szürcsölte belőle a pezsgőt. — Megkértem a kezét, — mondta tompán. — Most várom a válaszát. Azért jöttem ilyen későn . . . Rendkívül ideges vagyok; képzelheted . . . Pedig vissza-utasít, tudom. Nagyon büszke és nem fogja megbocsátani, hogy egyszer én utasítottam őt vissza. Ezt a leányt, nézd!

Eltaszította maga elől a poharat, hátra huzódott s a szemét lehunyta. Olyan sápadt volt, mint az az elefántcsontszínű selyemkanapé, amelyen ült. Az író kíváncsi és részvéttel vegyes tekintettel nézte. Ebben a percben Fáni fölállt, keresztül ment a szalonon s a két férfihoz tartott.

— Jön! — szólt halkán Hódy s fölállt, hogy magukra hagyja őket.

— Csak üljön vissza, — szólt Fáni egyszerüen. — Azt hiszem, ön Hirynek is, nekem is jó barátom s így nincs előtte titkunk. Különben is nagyon gyorsan kell végeznünk, hogy vendégeimnek ne tünjön föl távozásom. Hiry ma este egy levélben megkérte kezemet s gondolom, türelmetlenül várja a választ. Rendkívül megtisztelő ajánlatát azonban, kedves barátom, nem fogadom el. Visszautasítom. Épp olyan rideg és mosolygó ajakkal, mint ön négy esztendő előtt engemet, mikor az együgyü bátyám arra kérte, vegyen feleségül. S amilyen együgyü kívánság volt az, épp olyan és meggondolatlan kívánság most az öné. Mert például, nem az voltam én négy év előtt, aki most vagyok? Sőt tisztább, üdébb, mocsoktalanabb. S mégsem kellettem. Hát mi kellene most rajtam? A selyem rongyaim, az ékszereim, az illat, a fényüzés, ami körülvesz? Mert a lelkem sem akkor nem kellett, sem most nem

kellene önnek. Akkor meg sem kérdezte : van-e és most sem kíváncsi reá. Maga most is csak a csókjaimra kíváncsi, kedves Hiry, úgy, mint négy esztendő előtt. S mert ezekre a csókokra most már egész Budapest férfiai kíváncsiak és éhesek, hát most maga hiuságból és fokozottabb éhségi vágyból, mint amazoké, hozzá akar engem kötni magához, törvényes formával. Megtisztelő szándék, nekem azonban nem imponál. Pedig nem mondhatom, hogy ön idegen a szívemre nézve ; nem ! Ha most találkoznánk először, azt hiszem, nem mondanám önnek : hogy én sem törvényes, sem törvénytelen liaisonokra nem aspirálok . . .

Könnyed hangon, de komoly szemmel s olykor megránduló ajakkal, legyezőjével a szék karját ütögetve beszélt ; a két férfi visszafojtott lélegzettel hallgatta.

— Hogy a jövő mit hoz — végezte szavait, — nem tudom. Majd meglátjuk ! Vállat vont, fölállt, mosolyogva kezét szoritott a férfiakkal s Hódytól kísérve visszament a szalonba.

Az énekesnő dalai után Dobák magyar nótákat játszott s Hódy belevegyült a társaságba. Nem mert visszamenni Hiryhez. Sajnálta. Kis idő múlva mégis benézett az ajtón, de akkor a fiatal ember már nem volt ott. Haza ment s reggel az inasa átlőtt fejjel találta az atelierben . . . Hires szobra, *Sába királynője* előtt lőtte magát agyon.

A MÁSODIK ÉS HARMADIK.

A kis Wilkie, a Fáni híres zsokéja, le-
szaladt a lépcsőkön. Száraz, csontos
arca haragtól égett s a szája ide-
gesen rángatódzott.

— Nos, nos? — állta útját a portás.

— Ugy van, ahogy mondtam — topor-
zékolt a kis angol dühösen. — Nem en-
gedi, hogy Fifyt lovagoljam. Azt mondja,
nem jó még a training. Ideges és félénk
az állat. Én itt hagyom ezt a nőt!

— Dehogy hagyja, — mosolygott a
portás. — A mi urnőnket senki sem hagyja
itt és maga sem fogja itt hagyni. Ennek
a nőnek a körme alatt több ész van, mint
a többi asszonyokból egy tucatnak a ko-

ponyájában. Ha ő azt mondja: hogy Fifi nem fut, annak oka lesz és szépen nyugodjon belé, Wilkie ur. Majd lovagolja Coxot.

Csöngettek. A lovaregyletből jött egy szolga, majd sürgönyt hoztak a bécsi jockey-clubból és tizenegy órakor egy kis előkelő társaság jött déjeunerre. Hazai és külföldi sportsmanek, köztük két előkelő angol hölgy, kik az őszi versenyre jöttek.

A kis társaság alig ült asztalhoz, mikor a kapu előtt a gróf Zólyomy fogata megállt. Egy félesztendő óta ritka vendég volt a gróf. Betegeskedett. Az azelőtti szép, egyenes, keménytartású öreg ur összeesett, megvénült. Finom, arisztokratikus arca megnyult, beesett, megsárgult, a haja megőszült és látszott, hogy járásközben erősen rátámaszkodik botjára.

A lépcsőkön lassan ment fölfelé, s mikor felért az emeletre, szédülve fogózott meg a karfába.

Az inasok nagy tisztelettel nyitottak előtte ajtót s minthogy nem akart a tár-

saság közé menni s az inasoknak meghagyta, hogy ne zavarják urnőjüket, egy kis oldalszalomban várakozott Fánira. A szomszéd teremből áthallatszott a vendégek társalgása, női kacagás s néha a Fáni szép, mély hangja.

Az öreg gróf leült és szomorú mosollyal nézte a szemközti falon Fáninak egy életnagyságu arcképét. Lóháton ült és szeméből az utolsó két évnek egy azelőtt ismeretlen kifejezése ragyogott ki, élesen, hidegen, kegyetlenül. Fehérposztó lovaglóruhában ült szénfekete lovának hátán s alakjának finom vonalai, gyönyörű arcának nemes, üde, harmatos bája és fejének büszke tartása, mint mindig, most is elvarázsolta az öreg grófot.

Csendes merengéssel nézte a képet és szomorúan sóhajtott.

— A sóhajtásáról megismertem önt, gróf ur, — szólt egy hang közvetlenül mellette s egy rózsaszínű selyemparaván mögül egy kéz nyult feléje.

A gróf meglepetten állt fel. Dobák, a

kritikus, ült a paraván mögött s mosolyogva emelkedett fel.

— Bocsánat, ha megijesztettem. Én már egy félóra óta várakozom a ház urnőjére, örülök, hogy a másik félórát nem kell egyedül végig unatkoznom.

A gróf elmosolyodott.

— Ön szellemes ember hírében áll és csodálkozom, hogy a saját maga társaságában unatkozik.

— Nem tudja, gróf ur, hogy épp a szellemes emberek unják meg önmagukat leg hamarabb? A szellemesség olyan, mint a szakácsnék természetrajza, kik a nélkül, hogy ennének, már a szaggal jóllaknak.

— Különös hasonlat — mosolygott a gróf.

— De igaz! Az ostoba emberek legutóljára saját magukat unják meg, de az okosak először is önmagukat.

— Van benne valami! — sóhajtott a gróf s botjával a régi spanyol szőnyeg fakó virágait rajzolgatta. — Tisztán és egyedül csak életunalomból, ostoba ember még sohasem lett öngyilkos.

— Nem, — felelte könnyedén Dobák.
— Ahoz, hogy valaki az életet *saját magában* unja meg, egy külön, absztrakt és nem mindennapi intelligencia szükséges. Mert nézzük csak az életnek egész beállítását, strukturáját, nem csupa védekezés az unalom ellen? Az ember dolgozik, a nélkül, hogy egyéb okkal összefüggésbe hozná ezt a kényszerű robotot, mint: a struggle for life ősemleri intézményével. Pedig az ember nemcsak azért dolgozik, hogy jóllakjon, hanem azért is, a miért mulat: hogy ne unatkozzék. Mert az unalom nem kis Miska ám! Van olyan hatalmas ellensége az életnek, mint a betegség. Csakhogy alapjában, igazi mivoltában, csak a fölényes, kivételes agyvelők tudnak róla, kik kissé közel vannak az Uristenhez és elég merészek hozzá, hogy betekintsenek az öreg konyhájára, ahol őszentsége az életet kotyvasztja számunkra. Már most, ha elég merész vagyok ahhoz, hogy megkritizáljam az Ur művét, hogy darabokra, atómokra, csöppekre, foszlányokra szedjem

szét önmagamat, az életet és a halált, mély és alapos okom támad, lenézni és megvetni az Ur művét. És ha idáig jutottam, már ott tartok, ahonnét többé sem a milliók, sem a hatalom nem huz vissza . . . Hanem hát beszéljünk más egyébről. Ugy hallottam, betegeskedik, ha nem veszi to-lakodásnak kérdésemet, mi baja van?

— Öreg vagyok, — mosolygott szomoruan a gróf.

— Ez nem betegség. Az öregséggel tovább élél az ember, mint a fiatalsággal. Csak az a kérdés, mikor érzi már öregnek magát az ember? Én husz esztendő-s koromban épp olyan öregnek éreztem magam, mint most. És ez az érzésem már huszonöt év óta tart.

Kissé elhallgattak, miközben a gróf szorgalmasan rajzolgatta a szőnyeg rózsáit s Dobák az ablaküveghez ütődő esőcsöppeket nézegette.

— Ön jó barátja Fáninak, ugyebár? — kérdezte kissé zavartan a gróf.

— Ha ön jó barát-nak nevezi azt, aki

kigyót-békát rákiált barátjaira, ha ezeknek jó dolguk van és odaadja utolsó fillérét, ha bajban vannak, — felelte Dobák vállat vonva — akkor jó barátja vagyok Fáninak.

A gróf fölemelte tekintetét és szép barna, törtfényű szemével ránézett Dobákra.

— Ön különös ember, — mondta.

— Dehogy! — mosolygott ez — Én csak goromba ember vagyok. Még csak nem is szellemes, mint az elébb mondta, ismétlem: csak goromba Szerencsére, a gorombaság annyira szokatlan a mi hazug társas életünkben, mint az igazi szellemesség, hát az emberek önmaguk miatt rám fogták, hogy én szellemes vagyok. Legyen nekik hasznuk belőlem.

Az öreg gróf erőltetve mosolygott. Látszott rajta, hogy gondolatai másutt vannak.

— Szeretnék öntől valamit kérdezni, — szolt halkán és leplezhetetlen zavarral.

A kritikus, mint egy ördög, mosolyogva nézett okos, éles, kegyetlen sasszemével az öreg arisztokratán keresztül. Ugy, mint

egy szitán Látta: a szívet, a máját, a veséjét, mindent látott benne.

— Tőlem lehet kérdezni, — tréfálózott gunyosan, csak a feleletem ne bántsa gróf urat. Az udvariassággal rossz lábon állok.

A gróf zavartan nézegette.

— Csak őszinteségről van szó . . . És én önt őszinte embernek nézem. Csak arra kérem, de köztünk maradjon, azt szeretném tudni, kaphatna-e Fáni valahonnét még ma, most, egy óra múlva, ötvenezer forintot?

A kritikus egy percig csodálkozva nézett a grófra, azután elmosolyodott.

— Azaz, hogy ön kaphatna-e? . . .

A gróf zavartan, lesütött szemmel hallgatott.

— Így gondolta? — kérdezte Dobák halkán.

Az öreg gróf vállat vont. Volt valami nagyon kedves, léha, „minden-mindegy“ bohémos keserűség a mozdulatában, ami mély benyomást tett a kritikusra.

— Így gondoltam, — mondta, botjával

a szőnyeg virágain játszadozva — de nekem már ötven forintnyi hitelem sincs.

Kissé hallgattak. A gróf szomoruan nézett maga elé s a kritikus lopva őt nézegette. Volt valami mélységesen megható az öreg arisztokratában. Látszott rajta, hogy beteg, de ragyogó, tiszta és előkelő volt így is és minden rajta, amit viselt. Az aranygombos, vastag ébenfabotja, keskeny barna szarvasbőrkeztüje, lakk-topánja és apró aranygombos, fehér mellénye. A kritikus különös szive elszorult. Felállt, majd hátratett kézzel megállt a gróf előtt.

— Hát bizony, gróf ur, alaposan tönkrement! — mondta nyersen.

— Tönkre, — felelte halkán, nyugodtan a gróf.

— Tönkretette ez a szép hiéna, — mutatott Dobák hátra az ujjával. — Hanem vigasztalódjék. Nem ön lesz az utolsó.

A gróf az előbbi vállvonással felelt.

— Én ezt megérdemlem s magamért nem is aggódom. Kevés időm van már hátra, s csak a Fáni sorsa aggaszt.

— No, az ne aggaszsa! — felelte Dobák gunyosan. — Egy husz milliós lengyel grófot most is ott tart a sarokban. Ez idő szerint együtt déjeuner-znek, ide hozzánk a harmadik szalonban, aki bármelyik percben hajlandó oltár elé vezetni Fánit s kinek ahoz három esztendőre szintén nem marad több aranya a husz milliójából, mint amennyit a botján és a mellén fog hordani, épp úgy, mint most ön, gróf ur. Hát ez az ötvenezer forint ne aggaszsa. Fáni csak szól, vagy int a lengyelnek s egy óra múlva kezében lesz a pénz. Olyan sürgős? . . .

Annyi sértő impertinenciával volt ez a kérdés fölvetve, hogy a gróf belésápadt.

— Ön kissé messze megy, — mondta hidegen.

— Meglehet, — mosolygott Dobák zavartalanul. — Nekem azonban megvan az a jó tulajdonságom, hogy a legmesszibb utról is vissza lehet fordítani, ha kielégítik a kíváncsiságomat. Mert azt az olcsó mesét nem vagyok hajlandó elhinni, hogy —

bocsánat — gróf ur saját pénzbeli zavarát Fánival korrigáltatná ki? Hogy a Fáni kiadásait egy idő óta adósságból fedezi, ezt tudja fél Budapest, de ez természetes és korrekt ügy. Ez a másik azonban, nem volna ilyen. Hogy ön . . . Fáni által . . . Bocsánat! ön tudja, hogy én nyers és kiméretlen ember vagyok, de nem rossz-akaratu . . .

A gróf halálsápadtan nézett a rettenetes emberre.

— Hogy gondolhat felőlem ilyet?

— Hisz nem gondolok. Tudom és látom tisztán, hogy ön valakin segíteni akar a pénzzel. Sürgősen. Valakin, kinél életkérdés ez az összeg . . . S mivel önnek nincsen hitele, hát Fáni által akar pénzhez jutni. Vannak némelykor olyan nemes cselekedetek, melyek jellemtelenségeknek látszanak és megfordítva . . . Ilyen az élet! . . .

— Ilyen az élet! — suttogta fázósan, maga elé bámulva a gróf. — Jól sejti, meg kell valakit mentenem.

— Egy nőt? — faggatta kérlelhetetlenül a kritikus.

Az öreg ember tehetetlenül mondta utána:

— Egy nőt . . .

— Társaságbelit?

— Társaságbelit . . .

— Aki váltót hamisított, vagy más ilyesmit . . .

A gróf fáradtan hunyta le szemét.

— Ne kinozzon, — könyörgött. — Azt a nőt, nagyon régen, egykor szerettem. Most bajban van . . . Arisztokrata hölgy. . . . Egy jótékonycélu egylet elnöknője. . . . Hozzányult az egylet pénzéhez . . .

A kritikus szeme megvillant s rut, ördögi arca kipirult az örömtől. A szeme tűzben égett.

— Megmentjük! — felelte lázasan. — Fáni nélkül, én magam, csakhogynak ennek ára lesz . . . A pénz egy óra múlva ott lesz a gróf urnál, hanem cserébe azt kívánom, hogy holnap, a verseny napján, ott, egész Budapest előtt, gratuláljon az az arisztokrata dáma Fáninak, mint az

első díj nyertesének, leányával együtt. Ő utánuk majd jön a többi is . . .

— Hát ön tudja, hogy ki az a hölgy?
— kérdezte a gróf rémülten.

— Tudom, — mosolygott öntelten Dobák. — Azért vagyok ujságíró!

— Hát már közszájon forog? — kérdezte a gróf rémülten.

— Nem forog.

— Hát ön az első?

— Igen, én vagyok az első, — mosolygott Dobák — csak hogy nem abban: ami megtörtént, erről nem tudtam, hanem abban: *ami történni fog*. Ez a mi mesterségünk művészete. Tudni azt, kiben lappang benne: a szélhámos, a sikkasztó, a váltóhamisító, vagy a genie. Mindig meg voltam győződve magamról is, hogy nem vagyok kóser, tizenhárom próbás jellemű ember. Csak épp azt nem tudtam, hogy a sátán asszony formában piszkálja ki belőlem valaha a szunnyadó parazsat. És épp ez történt . . . A lapomnál én kezelek egy csinos összegű alapot, épp elég lesz a

grófné öméltóságának, melyet a Fáni nevében és biztos jóváhagyása tudatában, ezenel felajánlok gróf ur utján öméltóságának. . . . Kéz kezét mos, gróf ur. Ne nézzen rám olyan rémulten. Egyszerü ügy az egész . . . Jött egy nő, akiért egy harminckét esztendő, nagytehetségü fiatal ember főbelötte magát, egy gazdag öreg mágnás pedig anyagilag tönkrement érte s egy vén ostoba bohém, aki erkölcsileg megy tönkre érte. Hát nem egyszerü, tiszta és világos dolog ez? Képzeld azt a diadalt, amit szerzek ennek a leánynak! Egy büszke, gögös, bár nem éppen makulatlan erkölcsi főrangú asszony, — ha jól tudom, csillagkeresztes és palotahölgy is, bár rendkívül korlátolt anyagi viszonyok között, — holnap kezét fog a mi leányunkkal, egész Budapest előtt. Ez lesz a Fáni eddig is fényes erkölcsi sikereinek: pièce de résistance-ja.

Kacagott és sietve vette föl a télikabátját, miközben még ezeket mondta:

— Én mindössze azért jöttem most ide,

hogy lássam ezt a leányt egy pillanatra, mert három nap óta nem láttam s valami ostoba hazugsággal állítottam be . . . Most sietek elmenni, mert már nem is egy, hanem két asszonyról van szó. Az egyik az, akit ön régen szeretett, s a másik, akit én most szeretek. Csinos kis melo-dráma, melyhez zenekiséretet az arany csengése szolgáltat. Az emberiség nyomoruságának örök refrainje: szerelem és pénz . . .

Megszoritotta a gróf kezét és elsietett.

A TÖBBI . . .

Egy külvárosi ház második emeletén, piszkos, keskeny, nyirkos lépcsőkön haladt fölfelé Fáni. Rongyos, gyanus alakok, erősen a falhoz simulva, tűntek el mellette s fenn az emeleten, a függönyöztelen ablakok, egy nagyváros minden nyomoruságát és szennyét mutatták.

Az egyik lakásban, egy majdnem félig meztelen utcai leány festette magát egy sörösüveghez támasztott darab tükör előtt s egy nyolc éves kis leány, tányérba öntött spirituszláng fölött tüzesítette neki a kolmizóvasat.

A másik egyszobás lakásban, két beteg feküdt egy ágyban. Egy öreg asszony s

egy gyerek. A gyerek lábtól feküdt s majdnem olyan ráncos, sárga, öreg volt az arca, mint az asszonyé, aki a nagyanya lehetett. Egy asztal mellett egy részeseges kinézésű, mérges arcú férfi s egy szoptató fiatal asszony, könyvkötő-munkát végeztek.

A szoba levegője tele volt füst és gőzzel s az enyv és főzött szappan szaga a csukott ablakon keresztül is kiérzett.

Fáni az irtózat és undortól szinte megdelejezve állt a falhoz huzódva. Valamelyik ajtón egy férfi jött ki, mezitelen lábán papucs volt, rossz kabátja alól, mit csak nyakánál fogott össze, kilátszott bokánál összekötött alsónadrágja s fenn, a hosszú, gödrös, rémesen sovány nyaka, melyen egy sorvadásos ember feje ült.

Fáni nem tudta szemét levenni az irtózatossal alakról, s ez megszólította:

- Kit tetszik keresni?
- Dobák urat — dadogta.
- Itt jobbra, kilenc szám — hallatszott a férfi rekedt hangja.

Fáni megkereste a kilences ajtót. Hátul, a sarokban volt s a konyhaajtón gyerek-sírás, harmonika hangja, meg kalapács-ütés hallatszott ki.

Fáni benyitott az ajtón, mire a gyerek-sírás, a harmonika és a kalapács azonnal elhallgatott.

A konyhából egy sötét kis folyosóról nyílt a Dobák ajtaja. Fáni benyitott a csöppnyi, piszkos, büzös szobába, amely olyan kicsi volt, hogy az ócska, rossz zongora és ágy között csak annyi hely volt, hogy az ágyon ülve lehetett csak zongorázni.

Még egy asztal és két szék volt a szobában, meg sok kotta. A fal valaha festve volt, de már annyira megkopott a festés, hogy mindenünnét kilátszott a malterozás.

Dobák, a hajdani hálóinges, nagy torzonborz, oroszlánfejű kritikus, a kitűnő zenész és fényes tehetségű ujságíró, háttal az ajtónak, az ablak előtt állt és egy csizikét etetett a tenyeréből. Egy rossz kalitkában még három másik madár röpködött éhesen és Dobák így biztatgatta őket :

— Türelem, pajtáskáim! Az életben fődolog: a türelem . . . Ez minden pozíciónak a trainingje . . . Aki ki tudja várni, míg a másik addig zabál, hogy jóllakik vagy felfordul, annak nyert ügye van . . .

Fáni az ajtónál állt és kimeredt szemmel nézte a kopott, züllött, megöregedett alakot. A szive elszorult s a torkát sirás fojtogatta.

— Dobák! — szólalt meg halkán.

Az ötven éves, de már öreg Dobák összerezszent s felütötte a fejét.

— Milyen különös — mormolta — a Fáni hangját hallottam.

Fáni a háta mögé lépett.

— Jó estét — szólt remegve, majdnem alázatosan.

Dobák megfordult s előbb elsápadt, aztán elvörösödött.

— Hogy jön maga ide? — kérdezte ijedten.

— Milyen helyen lakik, milyen helyen! — sóhajtott Fáni.

Dobák zavartan, meghiúsultan nézegette.

— Hogy jön ide? — kérdezte újra. — A nap az éjszakához? Mi jutott eszébe, vagy mi történt vele? . . . Már egy esztendő óta nem láttam, hogy végképp elzültem, nem mertem eléje kerülni . . . Iszom, erősen iszom, nagysád — nézett gunyosan a leány szemébe.

Ez a kezét fogta és bánatosan nézett reá.

— S mindez én miattam . . . Maga és a többiek . . .

Sápadtan, a fásult közöny hideg álarca alatt undort, fáradságot rejtegető szép szemével kinézett az ablakon keresztül az alkonyatba. Az ablakon a ferencvárosi pályaudvar lámpái ragyogtak be s egy-egy vonat tompa, mély dübörgése megreszketette lábuk alatt a földet. Volt valami titokzatos, végzetszerű abban a tompa dübörgésben, mintha a sors óriásai mozdultak volna meg odalenn, a föld gyomrában. Egy-egy lokomotív, amint sebes vágatással iramodott meg, mintha egyenesen ide tartott volna fel, hogy agyonzuzzon, agyonnyomjon rémes vastestével mindeneket.

Hallgattak s Dobák hirtelen elkacagta magát, szokott régi modorában.

— Még csak az kellene, hogy maga szemrehányást tegyen magának értem, értük, valamennyiért! Kért maga engem, vagy a többieket, hogy zülljünk el, lőjjük magunkat főbe, vagy menjünk Amerikába zsákot hordani, vagy eszceigot pucolni? Ellenkezőleg! Mi kértük magát, hogy fogadja el tőlünk e kisdéd áldozatokat. S maga elfogadta. Mert maga ugyan el nem szédítette, meg nem bolondította őket, a csókjaival, szerelmes mosolygásával és ígéretével. Ellenkezőleg, azzal bolondította meg őket, hogy semmit sem ígért. És ez az új tünet, ez az új szerelmi perverzitás, ez a: szerelem szerelem nélkül, végképp elvette és elveszi az emberek eszét. Az ezreiket, százezreiket és millióikat oda öntötték a lába elé. Mint a galamb elé a buzaszemet . . . Abban a reményben, hogy a buzaszemer mégis csak elcsipik, megfogják a madárkát. Hanem hát maga igen okos kis galamb. Fölszedegeti a buzaszemeket és nem

hagyja magát megfogni. Ellenben minden gavallérnak ajándékoz végkielégítésképpen, úgy a vége felé — egy revolverre, vagy egy hajójegyre való aranyat . . . Most pedig arra kérem, mivel nem szeretném, ha selyemruhájának szegélye kétes tisztaságu szobámnak padlóját érné, üljön föl az asztalra és engedje, hogy egy pohár pálinkával megkináljam.

Egy csomó kottát dobott az asztalra s már hozta a pálinkát, miközben a kis csiz folyton a vállán ült.

— Amint láthatja — mutatott a madárra — ezek között több szerencsém van, mint volt a nők között. Ámbár ne panaszkodjunk. Az ön jelenléte azt mutatja, hogy gondolt reám s akkor az én életem: szép élet volt. A vége már ugyse határoz . . .

A pálinkásüveget a zongorára helyezte, ő maga az ágyra ült, Fáni az asztalra s ittak és cigarettáztak. Fáni, aki soha egyebet nem ivott egy kis pezsgőnél, most mohón itta a közönséges, erős pálinkát és

szívta a komisz cigarettát. A szobát csak a pályaudvar lámpái világították meg, misztikus foltokban, kísértetszerű, hosszú, fehér árnyakkal. A kalitkában a három madár már aludt s a kis csiz a gazdája vállán bóbiskolt.

— Mégis — szólalt meg Dobák — minek köszönjem ezt a csodálatos szerencsét? Miről jutottam eszébe?

A leány arcának fehérsége úgy világított ki a sűrű füst közül, mint a köd homályából a márványszobor fehérsége. Vállat vont.

— Magam sem tudom! Tulságos közel láttam magam előtt a halált és magára gondoltam. Kellett gondolnom . . . Nem tudom miért, nem tudom micsoda eszmétársulás folytán. Hát azt hiszi, mindenről biztos tudomásunk van, analizálható tudomásunk, ami bennünk, vagy velünk történik?

— Hogyisne! — kacagott Dobák gúnyosan. Aztán hirtelen felkiáltott: — Micsoda láng ez?

Fáni leeresztette válláról hosszú, fekete köpenyét s a szobában hirtelen mintha láng csapott volna fel a vörösselyem ruhájából.

— A ruhám — felelte közönyösen. — Talán bántja a színe?

— Nem bánt . . . hanem . . . kérem, huzza rá a köpenyét — dadogta a vén alkoholista zavartan.

Fáni összecsukta magán a köpenyt s valami hideg megvetés volt a hangjában, amint kérdezte:

— Hát még mindig? . . .

Dobák lecsüggesztette a fejét s szeméből két könyecsepp gördült le.

— Még mindig és örökké — suttogta. Azután megtörülte a szemét s gunyos hangján folytatta: — Tehát a halál mellett jutottam eszébe?

A leány összerezzen s cigarettájának tüzésénél látszott, hogy arca rendkívül sápadt.

— Igen . . . Egy különös eset . . . Tulajdonképpen közönséges, banális eset, csak az én szereplésem benne teszi tra-

gikussá és félelmissé . . . Félek saját magamtól, mint a kegyetlenség eleven szimbolumától . . . Egy asszony halt meg miattam . . .

— Dobák vállat vont.

— Tudtommal már két asszony halt meg maga miatt. Egy menyasszony, ki visszakapta a jegygyűrűjét, úgy mondták, a maga hires „virágvacsoráján“ saját maga huzta le a vőlegény ujjáról a gyűrűt — fogadásból — s pakolta be és küldte el a menyasszonynak. A másik eset közönségesebb. Egy magáért tönkrement gavallér felesége mérget ivott . . . És most jön egy harmadik asszony. Remélem, ez a mindennapi rendőri hír már nem megy magánál szenzáció számba?

Fáni felhajtott egy pohár pálinkát és komoran nézett maga elé.

— Az más! — mondta. — Azokat nem ismertem. Nem láttam. Ezt láttam; tegnap még élve s ma már: halva. Onnét jövők. . . . A hullakamrában feküdt, a többi öngyilkos között. Ugy, ahogy odavitték.

Ahogy meghalt, ahogy tőlem eljött . . . Elegáns fekete selyemruhában, lábán drága lakkcipő s nyakán mélyen bevágódva a keskeny rózsaszínű szalag, melylyel az ablakba vert szögre felakasztotta magát. . . . Töltsön ! . . . Ez a nő megátkozott engem, irtózatosan . . .

Ittak s a Fáni arcán piros foltok gyultak ki és szeme lángban égett.

— Tegnap délután egy urinőt jelentett be a komornám. Neve ismeretlen volt előttem, személye nem. Én, maga s a többiek, valamennyien ismerjük típusát. Ezek az asszonyok a társaságnak ugynevezett: *közkatonái*. Azok, akik mindenütt ott vannak, ahol a *vezetők*. A született vagy pénzarisztokrata-asszonyok, az előkelő politikusok és művészek feleségei s a híres színésznők és még hiresebb kokottok. Színházakban, fürdőhelyeken, futtatáson, egyleti gyűléseken, az utcán és mindenütt. Külsejükben semmit sem különböznek a vezetőktől. Ugyanannyi, sőt több izléssel, eleganciával, gazdagsággal öltöz-

ködnek, mint azok. Szabóik, susztereik, kalaposuk, keztyüsük ugyanazok, mint amazoknak. Ezeknek férjeik, társadalmi állásuk szerint, többnyire diplomás emberek. Orvosok, ügyvédek, hivatalnokok, építésszek, kereskedők. Az én vendégem egy orvos felesége volt. Ötvenezer forint hozományt vitt az urához, egy tisztességes, jóra való vidéki orvoshoz. A nő igen csinos, elegáns, de pazarló és fényűző természetű volt. Tíz év alatt nyakára hágott nemcsak a hozományának, hanem a férje keresetének is, azután adósságokat csinált, mire a férj hitelét beszüntették, s erre a kisvárosi pletykák folytán a páciensek száma megfogyott és végül — teljesen elfogyott. Nem volt mit tenni, a szegény ember feleségével és három gyerekével feljött a bukott existenciák ígéretföldjére: Budapestre. A rokonok még egyszer és utóljára kezükbe adtak tíz ezer forintot s azzal feljöttek.

Az asszony azonnal elegáns lakást bérelt, cselédséget fogadott s a férjet azzal nyugtatta meg: a praxis miatt történik.

. . . És nagy lábon éltek. Társaságot fogadtak, ők maguk mindenütt ott voltak s az asszony szédítő eleganciája elkápráztatta az embereket.

S a pénz ismét fogyott. Jövedelem alig került, képzelhető, mire mehet egy ismeretlen nevű vidéki orvos itt, Pesten! És az asszony fényüzési vágya, itt Pesten még jobban kifejllett és kezdett az örületbe csapni át. *Kezdett engem utánozni . . .* Sirva vallotta meg, a kezét tördelve, hogy *én miattam, hogy engem utánozhasson* — szeretője lett egy dusgazdag öreg embernek . . . Csakhogy nagyon költséges hajlamait így sem volt képes fedezni. És még egy szeretőre gondolt . . . De nem volt hozzá bátorsága. A gyerekeit imádta, az urát szerette és iszonyatos küzdelmeket vivott saját magával. A férje kezdett gyanakodni, a szeretője mind zsugoribb lett s a hitelezőktől már lélekzeni sem tudott. Már a háztartás kiadásait sem tudta fedezni és nem volt már előtte más választás, mint a halál vagy a teljes er-

kölcsi züllés . . . És ekkor eszébe jutottam *én*. A gazdagságom, a millióim azt az ideát érlelték meg benne, hogy eljön hozzám és könyörög nekem, *hog*y mentsem meg. Hogy fizessem ki a hitelezőit, hogy mentsem meg a haláltól, a zülléstől, hogy mentsem meg ártatlan gyerekeit . . .

Kikacagtam . . . Érti ezt? . . .

A leány leugrott az asztalról s ledobta magáról köpenyét. Mint egy magas, karcsu fáklya, vörösselyem uszályos ruhája lobogva égett rajta, fekete haja szikrázott s márványos arca, mint a vér közé állított liliom, hidegen ragyogott.

A vén Dobák irtózattal vegyes szerelemmel nézte, aztán eltakarta szemét és sirt . . .

OSZK
SZEPI.

Országos Széchényi Könyvtár

Taps, füttyszó, éljenzés, lábak dübörgése, izgatott beszélgetések lármájától zúgott a dunaparti képviselőház — és a tiz esztendőös kormány meg volt buktatva.

Egy fiatal szocialista képviselő buktatta meg, dr. Szabó József, az egykori Schneider Szepi.

A harminchárom esztendőös, bajusztalan, keskeny arcú, széles orru, piros nyakkendő fiatal ember sápadtan ült le. A barátai körülfogták, a karzat éljenzett, a nők zsebkendőiket lobogtatták, virágot szórtak le s a miniszterelnök szólásra állt föl. Sápadtabb volt Szabó Szepinél s egy-

szerre száz és száz hang kiáltotta fe-
léje :

— Mit akar? Üljön le! A kormány
megbukott! . . .

Fáni két mágnásasszony között ült a
főrendek karzatán és gukkerjén keresztül
folyton Szepit nézte.

— Teljes két órát beszélt, — nézte
meg az óráját az egyik előkelő dáma.

— Ez egy valóságos Cicero-beszéd
volt, — jegyezte meg a másik.

— Az! — intett az első. — Hát ez
fait accompli. A bátyja kivégezte a kor-
mányt, — mosolygott Fánira.

— Igen, — felelte Fáni összehuzott
szemmel, — úgy látszik, okos fiu.

— Mi ezt már régen tudjuk, — hize-
gett a másik dáma. — Csak az sajnála-
tos, hogy rendkívüli tehetségét nem más
irányban értékesíti.

— Például? — nézett vissza gúnyosan
Fáni.

— A szocializmus, — felelte a mágnás-
asszony vontatottan, — nem a legjobb

tér a tehetségek számára. Megengedem, hogy népszerű, csak hogy kissé korai. Akik tíz, husz esztendő után következnek, azoknak már nem lesz ilyen exponált helyzetük. Azok már talán kormányképesek is lesznek.

— És ki mondja, hogy már is nem kormányképesek? — nézett hátra Fáni mosolygó gúnynyal s a drága hermelin boáját vállára huzta és fölállt.

A két mágнас asszony zavartan nézett egymásra.

— Mi azt hittük, — szólalt meg az egyik, — hogy ön nem föltétlenül barátja a szocializmusnak.

— Kedves barátnőm, — felelte Fáni komolyan s kezét a grófné karjára tette, — önök nagyon jól tudják, hogy én olyan vagyok, mint a füst. Az erő hajt: a levegő. Az én barátom tehát: az erő. Ha önök az erősek, önök a barátaim, ha a nép erős, a nép a barátom. Ami gyöngeség: annak ellensége vagyok. Sietek és segítek megsemmisíteni s az erőt: diadalra juttatni.

A bátyámmal ugyanezt teszem meg. Au revoir, kedves asszonyaim, sietek, hogy meghivhassam magamhoz ebédre.

Begombolta keztyűjét s kezet szorított az asszonyokkal. Ezek sötéten néztek utána.

— Hogy beszél ez az emberrel! — sóhajtott az egyik s fázósan összerázkódott.

— Hja, — felelte a másik, — ő képviseli Magyarországon az erőt. A leggazdagabb és legszebb nő.

— S még most, harminc éves korában is olyan szép, mint volt tiz év előtt.

— Szebb! — felelte a másik s fölállt. Megigazitotta a kalapját, lehuzta a fátyolát és kedvetlenül nézett le a terembe, hol akkora volt a zaj, mintha ezer és ezer rajzó méhkasból jött volna. A képviselők rákvörös arccal, erősen gesztálva álltak csoportonkint s a miniszteri székek körül papok tolongtak, sápadtan, égő szemmel.

— Nézd, — szólt az a dáma, amelyik fölállt, — Ajnács püspök már elfogta.

— Kit? — kérdezte a másik.

— Fánit. Nézd azt a hideg arcot, amint a püspökkel beszél. Most Keller érsek megy hozzá. Nézd, hogy nyujt kezét az érseknek!

A két nő izgatottan figyelt.

— Ennek a nőnek kezében van minden, — suttogta az egyik. — A nagy vagyona, az esze, s most mellette a bátyja, ez a véresszáju proletár. Mi lesz ebből?

A másik vállat vont.

— Semmi jó, az bizonyos, mert ennek a nőnek a száját semmivel sem lehet bedugni.

— Már nem! — sóhajtott a másik. — Mindent elért. Tüneményes alak. Mésés vagyona, pozíciója és minden megnyílt előtte.

— S az a mulatságos, mennyire utálja és megveti az egész világot.

— Menjünk! — sohajtott a másik. — A klerikális kormánynak letűnt a csillaga. Most jön a mezitlábosak és vörös nyak-

kendősök kora. Még jó, ha Szepiből csak miniszter lesz s nem lesz miniszterelnök.

A lépcsőn szemközt jött velük Ajnács, a püspök. Homlokáról izzadságot törülgett s apró szeme idegesen ragyogott.

— Épp önökhöz tartok, — szólt az asszonyokhoz. — Most az arisztokrata hölgyeken a sor, hogy kapacitálják ő nagyságát. Mert bizonyos, hogy minden ennek a nőnek kezében van. Hisz mi portáljuk a bátyját. Az lesz, ami akar. Lehet: államtitkár, vagy főispán . . .

Az asszonyok önkéntelenül elmosolyodtak.

— Mennyire nem jól látják önök a helyzetet, — szóltak. — Sem önök, sem mi nem adhatunk ezeknek olyasmit, amit ők nem adhatnának meg maguknak.

— Mégis, — felelte a püspök izgatottan, — vannak dolgok, melyekkel egy nőre mindig lehet hatni. Szerelem, nagyravágyás . . .

A nők föl kacagtak.

— Most eltalálta, kedves püspök! Ennek a nőnek nincs szive és nincs szerelme s ami a nagyravágyást illeti? Legföljebb egy királyi korona hozhatná még zavarba.

— Hát mit tegyünk? — kérdezte a püspök sötéten.

— Vessünk keresztet az elmúlt dicsőségre, — felelte komolyan az idősebb dáma — és legyünk rajta, hogy az új kormányban legalább egy legyen benn a régiekből. És ezt elérhetjük Fáninál. A gavallérságára mindig lehet appellálni.

Elbucsuztak a püspöktől s leverten szálltak be kocsijukba.

Fáni ezalatt, az izgatott embertömegben úgy ment keresztül, mint hajdan Mózes a Vörös-tengeren. Az emberek szinte kettéváltak és kétrét görnyedtek' előtte. A bátyja a pad előtt állt, körülvéve ujságírókkal, képviselőkkel és széles orrlyukai megremegtek, mint valami nemesebb állatnak és sápadt arca pillanatra kipirult, mikor Fáni megállt előtte, kezét feléje nyujtva.

A két testvér, tiz év után, most fogott először kezét. Egy percig szótlanul néztek egymásra s két erős, okos, fegyelmezett lélek mosolygó tekintete alól két királynak egymás iránti hódolata ragyogott ki.

— Gratulálok, — rázta meg Fáni a bátyja kezét. — Most pedig, hogy elvégezted hazád iránti kötelességedet, hadd jöjjön: a család. Az urak, — fordult édes bájjal a férfiakhoz, — átengedik nekem, ugy-e?

Már karonfogta Szepit s a boldogan hódoló férfiak között vitte ki a kocsijához.

A parlament előtt ezrével állt a nép. Munkások, a sok századokon keresztül alvó páriák, kiket egy új kor varázspálcája ébresztett föl. Megelevenedett, emberre lett: állatok, igavonók, kik egyszerre két lábra álltak négy helyett, a gazdagok, a hatalmasok rémületére és csodálkozására s emberi hangon emberi jogokat kezdték emlegetni, majd kérni, utóbb kia-

bálni s végre : követelni. Az alvó nép fölébredése olyan, mint ha a tengernek egyszer az jutna eszébe, hogy mélységét szélességben öntse ki a világra.

Mikor a kis alacsony, vörös nyakendős Szepit megpillantották Fáni mellett, annak az éljenzésnek moráját meghallották a szomszéd falvakban is. Benn a parlamentben mindenki az ablakhoz futott s együtt éljeneztek a lent álló néppel.

Fánit ismerte és imádta a nép. Nem volt tagja semmiféle jótékony egyletnek, de ő neki, saját magának volt jótékony egylete, otthon, a palotájában, honnét bőkezűen segítette Budapest szegényeit. És ezek szerették : a szívét, melyről úgy látszott, mintha egyedül csak a népnek, a szegényeknek tartogatta volna, szerették : a szépségét, az eszét, a kegyetlenségét és büszkék voltak reá : hogy az övék, az ő vérük, az ő szülöttjük.

A lovakat kifogták kocsijából, melyre Szepivel felült és a nép huzta, keresztül

Budapest utcáin. Előttük, utánuk, mellettük a nép s a két testvér egymás kezét fogta a kocsiban. Az eget monoton, szürke hófellegek borították, a levegő hideg volt s Fánin valami eddig ismeretlen forrósága az élet örömének és diadalának, futott keresztül. Mi volt ez? Az első percben nem tudta. Hisz végig kóstolta a diadalok minden italát, szerelem, szépség, gazdagság, minden előtte volt; megtörte az emberek gögjét, büszke fejüket megalázta és semmi sem okozott lelkének különösebb gyönyört, sőt még emóciót sem. Minél jobban megismerte az embereket, annál gyöngébbeknek ismerte meg őket és megvetése annál mélyebb lett irántuk.

Most azonban vérét mámorosan égni érezte s az az érzése volt, mintha tagjai egyszerre óriási arányokban nőni kezdtek volna s mintha valami láthatatlan erő húzta volna fölfelé, az ég felé.

Ez nem a megszokott diadal érzése volt, ez egy hatalmasabb, erősebb, ősibb érzés volt, egy vágy: a *hatalomvágy*.

A nép szinte ittas volt örömében. Nemzeti dalokat énekelt, szónoklatokat tartott utközben s a házak ablakaiból a lakók együtt énekeltek a néppel.

Fáni megszorította a bátyja kezét.

— Ezt a mai napot ne feledd el, Szepi!
— szólt lángoló szemmel. — A hatalom kevés embernek adatik meg, de még kevesebb érdemli meg. Aki bírja, az a végleteknek vagy a legmagasabb hőfokán, vagy pedig a fagyponjtján állhat. Itt közép-szerűségnek nincs helye. Vagy az isteni jószág, vagy az ördögi gonoszság jegyében kell uralkodnia.

Szepi sápadtan hallgatta. Lesütött szemmel simogatta a huga keztyüs kezét s halkan kérdezte:

— És rólam mit gondolsz?

Fáni lehunyta a szemét és szomoruan mosolygott.

— Azt gondolom, — felelte ugyanilyen halkan, — hogy te gonosz szivü vagy. Nem születted annak, de azzá leszel.

A fiatal ember összerezte és fölvetette szemét.

— Honnét gondolod? — kérdezte.

— Figyellek, — felelte Fáni. — Évek óta, minden nyilvános szereplésedben és magánéletedben. Tudni akartam, mikor lesz rám szükséged. Mert tudtam, hogy lesz. Tudtam, hogy az én időm akkor érkezik el, amikor megnyílik előtted a hatalom. És ekkor eléd álltam. Ma. Most! Most már egymás mellett van a helyünk. A hatalomhoz nemcsak akarat és ész kell, hanem pénz is. És mi ismét testvérekké lettünk és te az én emberem vagy. Nekem két ember imponál: Krisztus és a Sátán. Vagy az ég, vagy a pokol. Te a pokol vagy. El fogod adni a népet, mert te az az ember vagy, aki a néppel érzesz, de az urakkal ebédelsz. Most még nem, de később igen. Vigyázz, — sugta s megszoritotta a kezét, — az ablakon keresztül figyelnek bennünket.

A fiatal ember arca eltorzult a rémüllettől s szótlanul huzódott a kocsi sarkába.

Az emberek a nagy köruton keresztül a Belváros felé húzták a kocsit. A két testvér elgondolkodva ült. Fánin hosszú, testhez álló, drága szőrme kabát volt. Szepin szintén finom bunda s térdükön meleg, bélelt takaró.

— Hol járunk? — kérdezte Szepi egyszerre fölriadva s kinézett az ablakon.

— Amerre a gondolataid, — mosolygott Fáni. — Most megyünk keresztül a Múzeum-köruton.

— Csodálatos! — sóhajtott Szepi s fejét hátrahajtotta a kocsi ülésén. — Ha mi ezt tizenöt esztendő előtt tudtuk volna!

— Igen, — felelte Fáni, — mikor egy márciusi reggelen itt ültünk a Múzeum-kertben s te megátkoztad az utcát, az én elcsábítómat, a palotákat és a gazdagokat s azt ígérted nekik: hogy ezért megfizetsz.

Szepi szemére szoritotta a kezét.

— Mennyit szenvedtem! — sóhajtott.
— Irtózatossá idők! Mikor rálöttem arra

az emberre, aztán lezártak s a vizsgálati fogság . . . azután a fölmentés . . . Tele voltam gyűlölettel s keserőséggel és a vizsgálati fogságban elhatároztam, hogy tanulni fogok, hogy ember lesz belőlem, hogy visszafizethessem a világnak a szenvedésemet, a szegénységünket s a te gyalázatodat . . . Két év alatt végeztem el az egész nyolc gimnáziumot. Eleinte lopva tanultam, a műhelybe is bejártam, hogy az apám meg ne tudja s később a gazdám, a derék Grünhut szerelő segített és együtt taníttatott a fiával . . . Most majd meg kellene nekik hálálnom. Csakhogy nehéz. A fiuból mérnök lett, eszes, geniális fiu, de büszke, tartózkodó, karakter és nem fogad el semmit . . . Van egy huga, husz éves, szép leány . . . ezt . . .

Elhallgatott, vállat vont s a lábát egymásra rakva, elegáns mozdulattal húzta meg bokánál szépen vasalt nadrágját.

Fáni, muffját arcához szorítva, nézegette őt.

— Ezt el kellene vened, — mondta

halkan, közönyösen s térdére könyökölve nézett föl a fiatal ember arcába.

Ez ismét vállat vont.

— Kellene, de ilyesmit még se kívánhatnak tőlem . . . A karrièrem . . .

— Persze! — vágott közbe Fáni s nem lehetett tudni, mi megy benne végbe, amint kinézett az utcára, muffja alatt idegesen rágva száját.

— Nézd, — fordult vissza, — itt van a madame Berger kalapos boltja, ahol én inaskodtam.

Szepi odanézett s könnyedén elmosolyodott.

— Sokat fáztam itt, mikor téli esténken vártam reád, hogy ne menj egyedül haza.

— Itt van a kávéház, honnét Tóni kisasszonynak, a bécsi mamzellnek, kávét hordtam, — mosolygott Fáni. — Egyszer pofon ütött, mert tiz krajcárt elveszítettem a pénzből.

Szepi undorodva rázkódott össze.

— Milyen idők!

Fáni ránézett.

— Te utálod ezt az időt? Én szívesen gondolkok reá. Nézd, mind a ketten ott állnak a boltajtóban, egy széken: madame Berger és Tóni kisasszony. Hogy megvénültek! . . . Tóni kisasszonynak alig van már haja s a szép kis kövér madame is hogy megcsunyult . . . Tizenöt év! . . .

És ezek már huszonöt év óta nem csinálnak egyebet, mint reggel nyolc órakor kinyitják a boltot és este nyolcig ülnek benne. És nincs más gondolatuk: mint a tavaszi és őszi utazás a kalapokért Bécsbe és ha visszajönnek, azt mondják: Párizsban voltak, — meg a házbér, boltbér és egyéb semmi . . . Minden négyöt esztendőben: egy hetven forintos selyemruha, háromszor egy évben: színház . . . s azután majd jön a koporsó és be lesz végezve egy élet . . . Azt sem tudják, miért éltek . . .

Szepe fölhozta a bundája gallérját, fázott, Fáni a sarokba húzódott. Odakünn

havazni kezdett, szél fujt, az idő hidegebbre vált, a nép már kevesebbet énekelt s mintha belefáradtak volna a kocsihuzásba, gyorsabban váltották föl egymást . . .

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

CAMPAGNE.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az óra mutatója, melyet egy fátyolba burkolt, bronz nő-alak keze kormányozott, három órát mutatott, mikor Fáni fáradtan bejött a kis szalonba, hol ebédhez volt terítve. Az ablak előtt, egy kis asztalka mellett, Szepi valami jegyzeteket csinált s közbe egy-egy darab zsemlyére kent káviárt kapott be.

— Régóta vársz? — kérdezte Fáni s lehuzta kezéről hosszuszáru, hófehér bőrkeztüjét s bedobta a tűzbe.

— Alig egy negyedórája, — válaszolt Szepi, — de minek dobod tűzbe azt a vadonatujs, tiszta keztyűt?

— Ez egy szennyes keztyű, ha nem is

látszik rajta a piszok, — felelte Fáni s utálattal taszította be cipője hegyével a szürke porcellánkályha ajtaját. — Ebben a keztyüben szorongattam végig tizenegy órától, Budapest társadalmának kezét. Ebéd alatt elmondom, kiknek a kezét.

Csöngetett a levesért s asztalhoz ültek. Az inas kétféle levest hozott be. Szepi elé finom francia levest tett s Fáni elé egy kis tál krumplic-levest.

— Nem kóstolod meg? — kérdezte, a saját levesére mutatva.

— Nem, — felelte Szepi, kényesen összerázkódva — eleget ettem valaha, megutáltam. Csodálkozom, hogy te, a mindenkinél finomabb dáma, hogy ragaszkodhatsz az ilyen közönséges ételhez?

Fáni mosolygott.

— Ami a saját táplálkozásomra vonatkozó izlésemet illeti, abban különös módon konzervatív maradtam, azaz: paraszt. És ez így van minden urrá lett szegény embernél. Valami szokást, modort, ízlést vagy jellembeli sajátosságot a régi énjéből soha-

sem képes levetni, vagy megtagadni. Ismerek egy kikeresztelkedett, előkelő külföldi művészt, aki minden két hétben egyszer vöröshagymát vacsorázik s olyankor másnap estig nem megy ki a lakásából és aznap nem fogad senkit.

Szepi kicsinylőleg mosolygott.

— Az ilyen megrögzött szokás jellembeli gyöngeség s a rossz training eredménye. Akiből valaki lett, az igyekezzék helyzetének stílusához alkalmazkodni.

Fáni megette a levest s felnézett tányérjáról.

— Én szerintem, — mondta közönyösen — mindenki saját céljának megfelelő iskolákat végeztesen önmagával és lelki meggyőződése, vagy ami gyakoribb: tervszerű meggyőződése szerint nőjön hozzá céljaihoz, úgy, hogy csak épp értelmileg emelkedjen felül régi énjén, de érzelmeiben és szokásaiban, inkább maradjon csak a régi.

— Ez az idealizmus teóriája, — felelte Szepi szárazon. — ami távol áll a reális

élet gyakorlati oldalától. S ami neked —
tette hozzá tréfás gunynyal — nem áll jól
A hóhérnak sem áll jól, ha sajnálja a ke-
zébe adott elitétet.

Fáni kissé elhallgatott. Villájával bab-
rálva mosolygott, úgy, mint mikor az éj-
szaka sötétségében álmatlanul fekszik az
ember és becsületesen, őszinte gunynyal arra
gondol: mennyire nem ismerte őt az életben
soha senki! . . . Azután megnyomta a
csengő gombját s behozatta a másik fogást.

— Valami husz-huszonöt embert fogad-
tam ma, tizenegy órától mostanig, — szól-
t. — Szerettem volna, ha titokban valami bio-
lógiai szociológus végignézte és hallgatta
volna azokat a kreaturákat, kik: politikát,
arisztokráciát, művészetet, pénzt meg egye-
beket képviselnek Budapesten. Ebből a
nehány alakból, a legpontosabban össze
lehet állítani ennek a városnak egész er-
kölcsei fotográfiáját. Ugy az asszonyokét,
mint a férfiakét.

— Az asszonyokét is? — kérdezte Szepi
kiváncsian. — Hogy-hogy?

— Az asszonyok — felelte Fáni megvetőleg — épp oly stréberek, mint a férfiak. Azok az asszonyok, kik a férjük, születésük, vagy valamiféle művészi tehetségük révén valakik, legnagyobb részben épp oly körmönfont taktikákkal stréberkednek, mint a férfiak. A terük megvan hozzá. A sok mindenféle nyilvános szereplés. Többnyire a jótékony egyletek az ő börzékük, Monte-Carlójuk, hol csekély befektetéssel játszószák: a trente et quarente-ot. Mert ne hidd, hogy a férfiak pozíciói mindig csak a saját genialitásuk eredménye. Majdnem a legtöbb esetben az asszony is hozzájárul a carrière felépítéséhez. Néha az asszonyi becsületével, néha az asszonyi eszével, ravaszságával, páratlan taktikájával, mi épp oly simulékony és bővithető, mint a harisnyakötőjük. Sajnos, a legtöbbnek ilyen a lelkiismerete is. Csakhogy ezt nem szokás meglátni. Az asszony lelke lehet akármilyen romlott, vagy akármilyen tiszta, nem vizsgálja senki. Ebben rejlik az ő alantas, állatias számbavétele. Csak testi előnyei vagy hátrányai

és nemi élete irányadók. E szerint szortirozzák őt el a szépség és becsület klasszisaiba. S azok, a kik a nők elbukását csak a vérük, toilettjük vagy a nyomor rovására írják, nem csinálnak alapos statisztikát, mert majdnem ugyanannyi asszony bukik el a férj karrière-je érdekében. Sőt a gyerekük karrière-je érdekében is. Több mint tiz esztendeje nézem az életet fenn és lenn, a társadalom minden rétegében és tudom, hogy a nők majdnem épp oly korrumpáltak, mint a férfiak.

— És mit gondolsz, — kérdezte Szepi érdeklődve — mi ennek az oka? A féktelen fényüzési hajlamuk és nagyravágyásuk?

— Nem! — felelte Fáni. — Az ő fényüzési hajlamuk és nagyravágyásuk csöppet sem nagyobb, mint a férfiaké. Hogy azonban melyik nem irányítja ezeket a hajlamokat a másik nem felé, nem lehet pontosan megállapítani. Én azonban azt hiszem: a férfi irányítja. A nő még eddig nem volt egyéb, mint saját magának az az önarc-

képe, mit a tükörben látott meg: a férfiban. A férfi pedig enerválódott, gyöngült képmása saját magának és inkább képmása: a nőnek. A férfi el van nőiesedve s a nő, ki külsejétől lelkének legbensőbb világáig úgy kívánt mindig alakulni, hogy tessék a férfinak, most is ennek az enerválódott, asszonyos, puha férfinak akar tetszeni és így jön létre a két hitvány, abszolút gyöngé nem: férfi és nő, kik egymást okolják saját hibájukért . . . Utálom mindannyiukat!

Ivott egy korty bort, a gyümölcsös tálból kivett egy fürt szőlőt s közönyösen vállat vont.

— Olyan az egész társadalom, mint a vizben ázott hulla — folytatta — mely szétesik, szétmállik, ha érintik. Legyőzése már nem nehéz, mert semmi egyéb, mint egy praeparált mumia, ki förtelmes halotti táncát, mint a hipnotizált dervis, úgy járja a pénz bálványa előtt. Egy erős embernek ezt a bálványt kellene feldönteni.

Szepi letette a villáját, kiivott egy

pohár bort s fölállt. Az arca tüzelt, szeme égett.

— Hát majd én feldöntöm! — mondta s megrázta a két karját. — Majd én rendet csinálók a társadalomban. Hisz erre vártam!

— És én minden eszközt rendelkezé-
sedre bocsátok hozzá — felelte Fáni nyugodtan s tányérjára szögezett tekintettel ette a szőlőt. — A régi kabinetből két embert meg kell tartani s a többi hadd legyen uj, teljesen uj, név, születés, erkölcs, gondolkodás tekintetében. Ha ugyan, — tette hozzá csöndesen, észrevehetetlen gunynyal, — egyáltalán lehetnek uj emberek.

— Vannak és lesznek, — felelte Szepi. — Akik megtisztítjuk minden salakjától ezt a szennyest, korrump társadalmat. A pénznek leszállítjuk ágióját s a becsülettel kufárkodókat kiüzzük a hatalom templomából, hogy ott csak egy trón legyen, a megsanyargatott, elgyötört: igazságé.

Fáni fejet hajtott.

— Helyes! Csak azt ne feledd, hogy a hatalom olyan, mint az ópium, minden embert egyformán megszédít. S aki megszédült, az már nem látja az igazságot.

Szepi izgatottan járkált a szobában.

— Te nem hiszel az én erőmben? — kérdezte szenvedélyesen.

Fáni mélabúsan mosolygott.

— Minden emberben két erő van: a jó és a rossz ereje. Az egyiket, azt hiszem, diadalra viszed. Hogy melyiket, nekem mindegy. Ha a menyországot vagy a poklot éred el, melletted leszek. Ha lezuhansz az ürbe, a sötétségbe, hagylak elpusztulni.

— Helyes! — rázta meg Szepi sápadtan a huga kezét. — Aki elbukik, pusztuljon! Én nem féltsem magamat.

Visszaült az asztalhoz, csöngetett, másik fogást hozatott, azután tésztát és mohó, kéjes gyönyörűséggel evett, amíg Fáni beszélt.

— Egész küldöttség járt nálam mágnás asszonyokból, hogy a gavallérságomra appelláljanak. Segítségemet kérték, legalább

egy régi emberükhöz az új kabinetben. Kettőt ígértem nekik. Radosóczyt és Siklóssyt. Az egyik előbb elköltötte a felesége pénzét, aztán a szeretője pénzét és ezek után elhagyta őket. Nem régen nősült másodszor. Mikor elmondtam véleményemet az ilyen férfiről, a mágnás asszonyok mosolyogtak.

— Ez semmi! — mondták. — A férfi szerelmi stiklijeit nem tartja az ember számon . . . — S ez volt s ez lesz: a pénzügyminiszter.

A másik husz esztendő előtt elvett egy szegény leányt és három év után, közös elhatározással elváltak. Erre nem sokára, a báró ur elvett egy többszörös milliomos öreg kisasszonyt, kinek halála után ismét egybekelt az első feleségével. Ez volt és ez lesz: a közoktatás és vallásügyi miniszter.

Itt volt a tervszerűen becsületes Kanuth is, a hiéna s azzal fenyegetett, hogy leleplez engem, téged, le az egész világot, ha nem lesz belőle államtitkár. A szeme közé kacagtam, de ezt azért be kell dugni

egy főispáni székbe, mert az olyan kutya, amely folyton ugat, folyton ébren tartja a közvéleményt. Ez: az ország virrasztója.

Itt járt Sirák is, a közbeszóló, ki egész karrierjét a közbeszólásainak köszönheti. Ő az ostoba emberek himnemű Minervája. A legnagyobb genialitással tudja elrejteni azt, amit nem tud. Ki kell őt tüntetni, mert fél Magyarország ilyen emberekből áll.

Továbbá: ostoba nagykereskedők, kik új kormányt vártak azon reménynyel, hogy olcsóbb lesz a tanácsosi cím és okos bankárok, kik remegnek az à la hausseért. Ujságírók, kik egy maroknyi szüz hírért odaadják tulvilági jussukat, azután: társasági asszonyok, fiaik, uruk, kedveseik érdekében s mindenféle aspiránsok: a művészet, politika, ipar, kereskedelem teréről.

— Aljas banda! — felelte Szepi megvetőleg s fölállt, szivarra gyújtott s az előbb csinált jegyzeteket rakosgatta a kis asztalnál. Fáni az ablakhoz állt. Sűrű, fekete, téli köd ült odakünn a világon, mint

valami nagy, sima szárnyu, gyászos burnusz. És apró, tühegynyi esőcseppek hulltak belőle, melyek ezüstösen ragyogtak a házak tetején, a faágakon s azon a két kis verében, kik dideregve huzódtak egymáshoz az ablak alatt álló gázlámpa tetején. Olyanok voltak, mint valami folyékony ezüstbe mártott, mesebeli madarak . . .

VISSZAFELE.

A hálószoza plafondjáról, mely kék se-lyem kárpitjával az eget imitálta, apró csillagokban villanyfény ragyogott s ezeknek sápadt világítása mellett Fáni a kanapén feküdt s egy régi, fekete kötésű kis imakönyvben lapozgatott.

Gyerekkori emléke volt a könyv, melynek barnásan sárga, gyerekkézzel összefirkált lapjait még 1853-ban nyomták.

Az első lapra esetlen, nagy, kerek lutriszámok voltak jegyezve, még az apja álmai és hosszú arcu, szögletes fejü, vékony angyalok metszeteivel volt tele a könyv, mely már régen nem volt kezében.

Most elővette. Nyughatatlan, rossz, komor napja volt. Egész nap havaseső esett, lomha, sötét köd ült a város fölött s mintha egész nap tompa dübörgést hallott volna a föld alól. Mintha a föld kisértetei megindultak volna és jöttek volna följebb, mindig följebb. És látta maga előtt egész életét, a sikerült, hatalmas, de hiábavaló életet. Benne: a nagy, céltalan — célokat.

Fáradt volt, mint a hadvezér, ki életét tette föl, s hogy győzött, a siker untatta, anélkül, hogy újabb harcra vágyott volna. Már fárasztotta a saját ereje és untatta céljainak folytonos sikere. Csupa legyőzött ellenség, hódoló derekak és szirupos mosoly vette körül.

De nem vágyott vihar után sem. Amit akart, elérte, s amire vágyott, azt nem érte el. És most már nem vágyott semmire. Csak unatkozott. Az emberek között, kívül rajtuk és: egyedül. Az életnek minden dicsőségéből és keserűségéből ivott már. S többé nem szomjazott. És a lelkét nem látta senki. Álarcot hordott. Az emberek

egyik részének szemében: kegyetlen volt, a másikéban: féktelenül hatalomra vágyó.

S a mesterséges csillagok enyhe fénye mellett olvasta a hatvankilencedik zsoltárt:

Szégyenüljenek és piruljanak meg, akik keresik lelkemet, térjenek hátra szégyenök miatt, akik mondják: ehe! ehe! . . .

És elmerengett a multon, mikor az apja énekeltette kettejükkel, vele és Szepivel:

Én pedig nyomoru és szegény vagyok. Isten, ó, siess hozzánk és a Sionról oltalmaz meg minket . . .

És látta a kásátálat a piros abroszos asztalon, az apja kenderszinü haját, ritka, szétálló szálu bajuszát, bütykös ujjú kezét, amint keresztet vetett magára, mielőtt leült az asztalhoz. És látta Szepit, amint téli napokon, mikor az apja nem keresett, a hideg, sima, elkoptatott kövü budai templomban ministrált a pap mellett. Látta a vörösre fagyott fülét, hosszú, vékony orrát, didergő, kék száját és látta most, a drága prémes bundában, saját fogatán, amint a miniszteriumba hajtat. Már nem volt vörös

az orra s pirosra érett, keskeny, érzéki száján az öntelt emberek lenéző mosolya.

És érezte, hogy az egyetlen érdeklődés, mi még izgatja és várakozással tölti el: a Szepi élete.

Ez az élet még érdekelte. Tudta, hogy Szepi rendkívüli tehetséggel megáldott és megbizhatatlan jellemmel megvert ember. A hatalomra és az életre egyformán kiéhezett, éhes ember. Modern Neró, kinek érzékei a pokol szolgálatában és esze a Lucifer fejében van.

Tudta, hogy ifjúkora egész lelkesültségének eszméjét föl fogja lassankint áldozni a hatalom máglyáján. Láta, a népen, az emberlépcsőkön hogy lépeget fölfelé, s mikor a hegynek tetejére ér, hogy rugja ki maga alól a lépcsőt.

S anélkül, hogy előre elkészített, elvetemült terv szerint cselekedne majd. Nem. Csak amint halad majd lépcsőről-lépcsőre, a magasság fokozatai széditik meg . . .

Ugy tiz óra felé, olyan erővel csöngetett be valaki a kapun, hogy a csengő hangja, melyet fönn sohasem hallott, most ide is fölhallatszott.

Nemsokára egy névjegygyel jött be az inas, melyre ez volt írva: *Élet- és halálkérdésben kérem, fogadjon el. A bátyjáról van szó. Grünhut, mérnök.*

Fáni gondolkodva forgatta ujjai közt a névjegyet és összerázkódott. Ez a késői látogató annak a szerelőnek fia volt, kinél Szepi inaskodott, s aki később iskoláztatta őt.

Bevezettette a vendéget a fogadó-szalomba és fölkelte. Fehér posztópongyola volt rajta, fekete haja a tarkóján egy arany nyíllal volt keresztülszurva s benyitott a szalomba.

Egy Szepi korabeli fiatal ember állt az ablak mellett, szemközt az ajtóval s felöltőben, kalapját kezében tartva, krétafehéren állt, csak szép, barna szeme csillogott, mint a tör hegye.

Fáni meglepetten állt meg az ajtóban s hirtelen ugyanolyan sápadttá vált az arca, mint a fiatal emberé volt.

Három villanyláng égett egy angyal szárnyában s Fáni hirtelen föl srófolta a többi lángot is, hogy jobban lásson.

Káprázott a szeme, a feje szédült, a torka elszorult, s a szive szét akart pattanni. Az a fiatal ember, feltűnően hasonlított Hiryhez. Az elegáns, magas alakja, erősen szláv típusú arca, széles orra, szép, barna szeme, csak a szája volt energikus, kemény vonásu, férfias száj, nem olyan puha, energiátlan, mint a Hiryé volt.

Mozdulatlanul néztek egymásra. Oda-künn az eső elállt s nagy .puha hópihék csapódtak az ablakhoz, mint valami pillangók, kik be akarnak repülni.

A fiatal ember megszólalt.

— Bocsánatot kérek a késői alkalmatlanságért, rendkívüli ok kényszerít reá. Az ön bátyja elcsábította a húgomat. Most tudtam meg, egy óra előtt. A húgom öt hónapos anya és azért jöttem először ön-höz, a nőhöz, hogy arra kérjem, figyelmeztesse a bátyját kötelességére. El kell vennie a húgomat. Ha én szólitom föl és

visszautasít, én megfojtom, vagy lelövöm, mint egy kutyát. Már pedig visszautasít. Ismerem őt! Sohasem bíztam a jellemében. Az apám úgy szerette, mint engemet. Második apja volt. Taníttatta, s mikor látta a rendkívüli eszét s különösen a közben felnőtt hugom iránti vonzalmát, az volt legforróbb vágya, hogy összeházasítsa őket. A hugom fiatal és szép leány, művelt, jó nevelésű és tele volt fiatal szíve rajongó idealizmussal azokért az eszmékért, melyekért Szepi küzdött és egy földönjáró istent látott benne. Mikor azonban a Szepi karrierje kezdett kibontakozni, kevesebbet járt hozzánk s amióta miniszter lett, egyszer látogatott meg bennünket. Ezt is arra használta föl, hogy titokban, fontos négy szemközti beszélgetés ürügye alatt, elcsalta a lakására és azután ott többször találkozott. Akiknek becsületes házasságban kellett volna egyesülniök . . . Most tudtam meg . . . Már régóta gyanakodtam . . . Ha az apám megtudja, megöli a leányt is, azt a gazembert is . . .

A fiatal ember hangja reszketett az indulattól s Fáni rémülettel hallgatta és valami megmagyarázhatatlan boldogsággal nézte. Még mindig ott állt az ajtó mellett, egy asztalhoz támaszkodva, kitágult szemmel, visszafojtott lélegzettel s úgy nézte, hallgatta a fiatal embert.

Mikor ez elhallgatott, megnyomta a csengőt, befogatott, köpenyt vett magára, a fiatal embert maga mellé ültette s áthajtatott Pestre, az Andrássy-utra, hol Szepi egy fényes, hat szobás lakásban lakott.

Az uton egyetlen szót sem váltottak. A fiatal ember zsebébe mélyesztett kézzel, lehunyt szemmel ült s Fáni képtelen volt egyébre gondolni, mint arra a boldogságra, hogy Hiry ül mellette. Hogy mit akar, miért megy Szepihez, miért viszi magával ezt az elszánt, düh- és keserőséggel teli lelkű ellenséget, arra nem gondolt. Nem is tudott gondolkodni. Lopva a fiatal ember arcát nézte, a remegő, kemény vonásu, sápadt ajkát s a ködös, télvégi éjszakában mintha tavaszi nap simogatta

volna arcát és tavasz illatát szívta volna föl a lelke . . .

Megérkeztek. Féltenegy volt. A házmester beengedte őket s Fáni becsöngett a Szepi lakásán. A szobákban világosság volt, zene hallatszott ki és női ének.

Az inas elképpedve, zavartan ismert Fánira.

— Mi van itt? — kérdezte Fáni összehuzott szemmel.

— A kegyelmes ur néhány barátjával vacsorál, — dadogott az inas.

— És az a nő, aki énekel?

— Színésznő, — felelte az inas.

Fáni hirtelen átváltozott. Az arca kigyult, fejét fölvetette és harag, megvetés volt a szemében.

— Ezt az urat vezesse be a hálósobába, — szólt szigorúan s ő maga benyitott a mulató társasághoz.

Két fiatal mágnes, egy előkelő festő és két nagyon szép; fiatal színésznő vacsoráztak együtt Szepivel. A cigányok a szom-

széd szobában huzták, s mikor Fáni benyitott a szalonba, Szepi épp egy szőllőszemet csókolt ki az egyik szép lány foga közül.

Fáni utálattal taszította be az ajtót, mire a társaság ijedten hallgatott el. Sőt a zene is.

— Egy percre, kérlek, — szólt Szepihez s megvetéssel nézett végig rajta és előre ment. Szepi utána.

Fáni benyitott a dolgozószobába. Szepin szmoking volt, fehér mellény, gomblyukában virág, a szemén monokli s zavartan nézte Fánit. Ez lerázta fejéről köpenyének csuklyáját s az íróasztalhoz támaszkodva, hidegen és keményen nézett a szemébe.

— Azért jöttem — szólt szép, csengő hangján — hogy megkérdezzem tőled, mi a szándékod egykori mestered és jóltevőd leányával, kit megrontottál?

Szepi durván föl kacagott. Kissé ittas volt, látszott a szemén s a szeme alatti piros foltokról.

— Hát mi szándéka van a férfinak egy szép leánynyal?

A Fáni szeme megvillant s a hálószoza ajtaja kinyilt. Nem hallották . . .

— Ugy érted, hogy el akarod venni?

-- Dehogya! — kacagott Szepi. — Majd mással vétetem el. A titkárommal. Kiből pár év alatt miniszteri tanácsost csinálók. Remélem, nincs kifogásod korrektségemet illetőleg? Amit vétettem a kis Grünhut leány ellen, azért fényesen rehabilitálok. Hanem honnét tudod te mindezt?

Fáni elutasítólag intett.

— Itt csak egy rehabilitáció van, ha magad veszed el.

— Ugyan, kérlek, ne ártsd magad az én dolgaimba, — felelte Szepi durván. — Csak nem örültem meg, hogy egy kis zsidóleányt vegyek el s ezzel vágjam ketté a karrièremet!

Fáni keserűen mosolygott.

— A karrièredet! Hisz te a szocialista pártot képviseled, a demokratizmust s így magánéletedben is követheted, sőt kötelességed követni politikai meggyőződésedet.

— Eh, — felelte Szepi türelmetlenül, a monoklija zsinórjával játszva — te nagyon jól tudod, milyen két különböző in puris naturalibus állapot : a politikai és az egyéni meggyőződés. És nekem határozottan elvem ellen van egy ilyen ostoba házasság.

Fáni irtózattal hallgatta.

— Jól van, — szólt, — még ezt is értem. Nagyravágyó vagy és a becsület előtted csak egy kis akadály-ugrás. Átugrod s megvan. De ott van a mult a hátad mögött! Neked is volt húgod, fiatal, tiszta leány : én, és ölni akartál értem. Ha semmi más nem, de ez a mult kötelez. Ezt megtagadni nem lehet.

Szepi vállat vont.

— A fiatal kor ostobasága nem kötelez. Ma, veled szemben is másként gondolkoznám. Okoson, reálisan, hidegen.

Ebben a percben a hálósoba ajtaját kitzitotta a mérnök s állati ordítással ugrott Szepire.

Fáni, amint közéjük akarta magát vetni,

karjával leütötte az íróasztalról Napoleon nagy márványszobrát s ennek csörömpölése közt dördült el a revolver. Egyszer, kétszer, háromszor . . . És Szepi holtan feküdt a szőnyegen . . .

A szobában nem lehetett a füsttől látni s a vendégek, cselédség, tehetetlenül álltak az ajtóban.

Mikor a füst ritkult, fölemelték a földről Szepit s a kanapéra fektették. A gyilkos ott állt az íróasztal előtt, krétafehéren és nyugodtan mutatott a halottra.

— Én öltem meg, hívjanak rendőrt, hogy letartóztasson.

OSZK

Hajnalodott. Az utcákon a gázlángok fénye már fátyolosan szűrődött át a kékesszürke hajnalon s Fáni lehunyt szemmel ült kocsijában. Köpenyének prémes csuklyája fejére volt huzva s fehér posztó pongyolájának uszálya, mint valami nagy fehér macska, huzódott a kocsi ülése alá.

Ha valaki benézett volna az ablakon keresztül, azt hitte volna, a zajtalanul robogó, elegáns kocsi, egy szép halottat visz. Meglehet különben, azt vitt. Hogy egy-egy ember mikor hal meg tulajdonképpen, senki sem tudja; igen sokszor maga a halott sem.

A hamis világításban, mely az éjszaka

és nappal ellenséges küzdelmének leszűrődése volt, kijózanodott, önmagukat utáló és szégyenlő lumpok siettek hazafelé és ujságkihordók, meg pékek szaladoztak szerteszét Budapest utcáin.

A homályos, különös, olykor érdekes hajnali járó-kelők között, bizonyosan ott volt az az ijedt arcu hirhozó is, aki először adta le Budapest számára a ma szenzációját valamelyik kávéházban:

— *Szabót, a minisztert agyonlőtték. . .*

S a hir futott, mint a futó láng, gyorsabban, mint a Fáni lovai.

És Fáni halottfehéren, nem az ijedtség, hanem a tehetetlenség bénultságával ült a képzelet szuggeszciójában, valami lilaszinü, különös formájú fellegen s nem látott maga előtt egyebet, mint egy fehérre festett ajtófélfát, melynek két oldalán egy-egy emberi alak sápadt domborműve állt, mint az utszéli feszületeken, a bádogból préselt fél-Jézus. Egyik: Hiry, a másik: Szepi volt.

Fáni a köpönyegje alatt rátette ujjait az üterére. Csak gyöngé láza volt, de a

feje szédült s az az érzése volt, mintha nyakán valaki előre hátra forgatta volna a fejét. De meg se mozdult helyén; szeme le volt csukva, csak a szája mozgott és alig hallhatóan beszélt magában:

— Különös, nem vagyok képes előre gondolkodni, csak hátra. Most például tisztán látom magamat, mint tiz esztendő kis leányt, az első áldozási fehér ruhámban, kezemben egy fehér máslis gyertyaszállal, de ami ennél is különösebb, látom azt az álmomat is, melyet első áldozásom előtt, háromszor egymásután álmodtam... Egy mezőn mentem keresztül. Köröskörül érett buzakalászszal tele földek s a buza közül egyszerre csak egy ember emelkedik ki egy éles karddal és felém vág... Most is ott áll az az ember előttem és felém vág. Szeretnék sikoltani, de nem merek. Meghallanák... Pedig valamit szeretnék tenni. Kiszállni a kocsiból és menni ebben a szürke derengésben mindaddig, míg valami utamat nem állja. Egy nagy víz, egy nagy hegy, vagy egy em-

ber, kezében karddal . . . Szeretnék valahivel találkozni . . . A halállal . . . Tudom, hogy ez éretlen hisztéria, a megmagyarázhatatlan, gyors és különös események tragikus levertsége, csakhogy megvan bennem. Érzem. Ur fölöttem . . .

A kocsi keresztülment a Lánchidon s Fáni felnyitotta a szemét. Hosszu, keskeny, lapos árnyak suhantak tova a Duna vizén, mint valami domboru tükör lapján s a sziget sötét fáival, melyek fantasztikus ércszobrok formájában emelkedtek fölfelé s a fölöttük kavargó varjuk csapatával, hasonlított a holtak szigetéhez.

Mikor a kocsi megállt a palota előtt s a portás felgyújtotta a kapu alatt a két óriási kandelábert, melyek közül egyiket Átlás, másikat Héraklés tartotta vállán, Fáni intett a portásnak, hogy oltsa el. Szemét bántotta a fény s egy szál gyertya világossága mellett ment föl az emeletre. Egy inas ajtót nyitott előtte s leemelte róla a hosszú fekete köpenyt s egy puha, meleg, kék indiai kendőt tett vállára.

A szalonban illatos, enyhe meleg volt, egy asztalon szamovár állt, melyet Fáni azonnal felgyújtott s egy tükör elé állt. Hajából kiszedte a hajtüket, mire fekete hajfonatai végig-kigyóztak fehér ruháján.

Az inas az ajtó mellett állt. Feszesen, mintha ércből öntötték volna ki. Várta a parancsot. Fáni észre sem vette. Végre az inas megszólalt:

— Mikor az éjjel nagyságod elment, egy látogató jött.

— Tizenegy órakor? -- kérdezte Fáni csodálkozva. — Kicsoda?

Az inas régi cseléd volt. Ismerte a régi és új barátokat, mindenkit, aki bejáratos volt s kissé megindultan mondta:

— Az öreg Dobák.

Fáni összerezzen s leült a szamovár elé, melyben a teavíz már főtt s intett az inasnak, hogy készítse el a teát. Ő maga az asztalra könyökölve nézett maga elé. Épp két év óta nem látta Dobákot. Azóta, hogy a ferencvárosi kis nyomorult lakásában fölkereste. Akkor a halál házából jött

hozzá. S most, egy év múlva, mikor ő ismét a halál mellől jön, ismét találkoznak . . . Megborzongott. Ivott egy korty teát, kendőjét összehuzta magán s a szemét lehunyta.

És ismét látta maga előtt a napsütötte, buzaföldes mezőt s látta a buza közül kilépő embert, kezében villogó, élesre fent kardjával. Sajátságos, satyr-arcu ember volt; olyan magas, mint a régi, szerecsen hóhérok, arca szőrös, még a szeme alatt is s a száján olyan mosoly, mint egy gunyolódó halottén. Fagyos, merev, boszuálló.

Fáni másodszor ivott a teából s felállt. Végigment a szobán s az egész gyötrelmes szenvedés, mi lelkét örölte, künn ült sápadt arcán. Az inas újra megszólalt az ajtó mellett:

— El akartuk küldeni, de nem ment. Azt mondta, halaszthatatlanul beszélnie kell nagyságoddal, mert holnap igen messzire elutazik.

Fáni fölvetette fejét.

— S mit mondtak neki?

— Hogy nagyságod már lefeküdt.

— És elment?

— Nem! Azt kívánta, költsük föl nagyságodat. Ekkor megmondtuk, hogy nincs itthon.

-- És erre elment?

— Nem. Azt mondta, megvárja nagyságodat, amig haza jön. A szürke szalonba vezettem, — folytatta az inas megindult hangon — s a kanapén, ültében, elaludt. Ugy, ahogy jött, a kopott, rossz télikabátjában . . . Egy plaiddal betakar-
tam, hogy ne fázzon. És a lángokat le-
srófoltam . . . Nagy beteg. Azt mondja,
gégerákja van s hogy holnap meg akarják
operálni, de ő megszökik ez elől. Azért
most is olyan vicces, mint régen. Pedig
alig tud beszélni.

Fáni hirtelen fölállt, keresztül ment két szobán s benyitott a szürke szalonba.

Az ablakon keresztül már a hajnal világos szinei törtek be s mint egy szürke arcu, kékre fagyott ajku, szögletes csont-
fejü halott, ült Dobák a kanapén. Aludt.

Fáni fölnyitott egy villanylángot. Az egykori félelmes mesteren, csak a hajdani oroszlánsörény volt a régi; egyéb csak hamuszinü bőr és kiálló, kék csont volt rajta. Da a haja most is kabátja gallérját verte, csakhogy ez a haj szürke volt már. Ősz, poros, gondozatlan, tapadós s kezében egy nagy csomó kottatekerceset tartott.

Fáni lélegzet nélkül, ijedten nézte a szoba tulsó oldaláról. Nem mert feléje közeledni. Egy székhöz támaszkodva, megdelejezve nézte s lassan közeledett feléje, lábujjhegyen s arca olyan szürkésen sápadt volt, mint egyik asztalon egy csomó hervadó lilium. Mikor hozzáért, kezét egy önkéntelen reflex mozgás fölemelte s ujjai-val megérintette az alvó ember szemét.

Dobák fölébredt s hosszan, fájdalmasan nézett Fánira, miközben egy könnycsepp gördült végig arcán, azután rekedten elnevette magát.

— Megmondom előre, ha feltámadás napján, az Uristennek szeszélyei közé tartozna az én csontjaim összeszedése is,

hát engem ne a Jozafát völgyében szóló
angyali trombitával költessen föl, hanem
magával, ó, örök fényességű csillag! Ha-
bár! . . . Álljon csak egy lépéssel arrébb,
a világosságra! Mintha kisebb lenne a
fénye Vénusnak. Ön tulságosan sápadt,
madame, és ez nem válik előnyére. Kü-
lönben is, én a nőkkel szemben Napoleon
igényével lépek föl. Napoleon, ugyanis, nem
állhatta ki a kendőzetlen arcú nőket, akár
csunyák, akár szépek voltak. Vagy talán
már nincsen pirosító Budapesten? . . .

Kinos, rekedt köhögés szakította félbe,
melytől még a csontok is reszkettek bőre
alatt. Aztán szótlánul nézegették egymást.

— Amint itt nézegetem magát, — szó-
lalt meg Dobák, — arra gondolok, hogy
nemcsak olyan emberek vannak, akik az
életnek csak felét élik le saját magukért,
hanem olyanok is vannak, akik felét sem
élik le.

Fáni fáradtan ült le.

— Mit akar ezzel mondani? — kér-
dezte szomorúan.

— Azt, — felelte Dobák, régi gúnyos vállvonásával, — hogy utóljára beszélünk egymással és meg akarom magának mondani, hogy én ismerem magát. Egyedül én, ebben az egész városban, ebben az egész országban és az egész világon.

Fáni elutasítólag intett.

— Az idő csak az értéktelen, sekélyes lelkű emberek orvosa. Egyebet nem mondhatok.

Fölállt, büszkén kiegyenesedett és hidegen állt a szoba közepén, a hajnal és az éjszaka opálos tószínében.

— És én mégis ismerem, — felelte Dobák köhögve s a kotta-csomóval térdét ütögetve. — Ismerem, — folytatta makacsul. — Tudom, hogy szerette Híryt és most is szereti . . . És mégis megölte . . . Ne értsen félre. Nem kárhoztatom érte. Sőt! Imádom érte. Az emberben a sok szolgálai vonás között csak egy királyi vonás van: a meg nem bocsátás. Csak az állatot lehet felrugni és egy darab hussal kibékiteni. Igazi embert soha! Most pedig elmondom, míg végképp cserben nem hagy

a hangom, miért kerestem föl éjszaka tizenegy órakor, míg maga valószínűleg valami előkelő bálban táncolt.

— Tudja, hol voltam én az éjjel? — kérdezte Fáni eltorzult arccal, vállon fogva Dobákot. — A bátyámnál, akit előttem, a saját szemem láttára agyonlőttek. Egy fiatal ember, kinek a hugát elcsábította.

Fönn a várban öt órát harangoztak s a csendes hajnal olyan tisztán hozta le a hangokat, mintha a szomszédból hallatszott volna. Fáni keresztet vetett magára s lehajtott fejjel leült egy székre. Kendőjét összehuzta magán és hallgatták a hajnali harangozást. . .

FÁNI.

Noir ! — kiáltott a bankár izgatottan, mire a roulette-asztal mellett ülők elsápadtak s egy pillanatra csönd lett.

Még a szomszéd szalonban is elhallgatott a zene, a táncoló párok kiszaladtak s a vendégek valamennyien a roulette-asztalhoz siettek. A szemek izgatottságtól ragyogtak, egyik-másik elsápadt, végigfutott rajtuk a hideg, csak egy vörös parókás, átlátszó fekete mousselinebe öltözött, márványosan fehér arcú, nagyon szép nő ült nyugodtan az asztal mellett s a háta mögött álló harisnyás inas kezéből kivette drágakövekkel kirakott retikul-jét és fizette

a veszteségét, nagy összeget, egy valóságos kis vagyont.

A körülállók megborzongtak s a bankár tiszteletteljesen huzta maga elé a pénzt, melyet a nő legyezőjével taszított odább. Azután fölállt, vállát és karját kiegyenesítette, mint a hattyu hófehér nyakát, melyet sokáig tartott viz alatt s a fejét fölvetette.

Fáni volt. Magasabb a többi nőnél, karcsubb, szebb, előkelőbb, titokzatosabb és gonoszabb. Telt ajka ki volt festve s kék szeme valami állandó belső láztól úgy égett, ragyogott, mint a vas a tűzben; aranykék lánggal.

Nem a régi Fáni volt. Uj, szebb, démonibb, elérhetőbb és csábítóbb.

Egy inas jégbehűtött pezsgővel ment el mellette, megállította. Fölhajtott egy pohár pezsgőt, azután kezét egy bankigazgató karjába füzte, ki mellette állt.

— Tudja, hogy megvan már az új bankom, a filléres bank engedélye? — kérdezte gúnyosan s a szeme megvillant.

— Tudom — felelte a bankigazgató kedvetlenül. — És Budapestnek nem sokára nem lesz szegény embere sem, csak kéregető koldusai.

— Micsoda idea! — kacagott Fáni — Ezt a filléres szisztémát előttem már jóval üzték, kereskedők, szatócsok. Minden korona után két fillér kamat hetenkint, a nép meg sem érzi és könnyü kölcsönhöz jut. Vagy megérzi? — kérdezte egy különös tekintettel, melytől a gyémánt inggombos igazgató összerezzen, mintha delejes tűt szurtak volna beléje és bambán elmosolyodott.

— Nem, nem hiszem, hogy megérezzék — suttogta s alázatos szerelemmel nézett föl Fánira. — Rendelkezzék a kölcsönnel, nem akarok kevésbé szolgálatára lenni, mint a miniszter.

— Na lássa! — kacagott Fáni s kihuzta kezét a kövér igazgató karjából. — A népet csak el kell altatni s akkor levághatni kezüket, lábukat, nem érzik meg.

Sokat- és semmitmondóan megszorította az igazgató kezét, aztán egy híres mérnököt intett magához legyezőjével.

— Mi van a vén kertésszel? — kérdezte s ugyanazzal a különös pillantással nézett a hatalmas termetű, orosz-lánfejű emberre, mint előbb az igazgatóra.

A negyvenöt-ötven éves, okos, hideg szemű férfi hirtelen elsápadt és zavartan mosolygott.

— Csodálatos fanatizmussal ragaszkodik az öreg a kertjéhez.

Fáni összevonta szemöldökét.

— Mindhiába — mondta határozottan — nekem arra a telekre szükségem van. Igérjen dupla, akár tripla árt érte.

— Nem adja — legyintett a mérnök. — Már ígértem. Két gyümölcsfa van benne, egy alma és egy dió. Mindegyiket akkor ültette, mikor a két felnőtt korában elhalt gyereke született. Nincs senkije az

öregnek, csak ez a két fája. Ha látná, hogy szereti ezt a két fát, mint valami élő lelkeket, lemondana erről a szándékáról — szólt komolyan a férfi és kérőleg nézett Fáni csodásan szép szemébe, amint szerelmesen megcsókolta keztyűtlen kezét.

De Fáni hidegen intett

— Még vannak törvények az ilyen macacs, vén bolonddal szemben — mondta közönyösen. — Beszélni fogok a belügyminiszterrel. Nekem épp félmilliót ér meg a telek.

És belenézett az oroszlánfejű, darabos arcú, geniális ember szemébe és azt kérdezte tekintetével: megteszed, vagy nem teszed? . . . És a férfi remegve hajtott fejet, ami azt jelentette: megteszem!

A zene megszólalt benn, a rubinvörös szalonban, melyben sajátságos világítás fogta körül a táncoló párokat. Derékig mintha rubinvörös lángban égtek volna s onnét, le a földig, kékesfehér sugarak

játszta körül, mint valami délibáb. Ez a világitás széppé tette a legcsunyább nőt is s mikor Fáni egy fiatal gróf karján bement táncolni, a játékosok is fölálltak s az ajtóban szorongott mindenki.

— Gyere ide! — hallatszott egy ismerős hang s egy XVI. Lajos korabeli öltözetű, selyem nadrágos, fehér harisnyás férfi, két széket húzott a többiek háta mögé s másodmagával a szék tetejéről nézte Fánit.

Ez a férfi Hódy volt, a még mindig divatos, exentrikus író s a fiatal ember mellette, egyik tanítványa.

— Istenien szép! — suttogta ez.

— Ah! — sóhajtott a regényíró mélabúsan — itt már inkább a művészet szép, fiam, mint a valóság! Láttad volna tizenöt év előtt ezt a nőt! A legtöbben ugyan azt mondják: most szebb! Ez a tömeg véleménye. Az enyém nem. Nekik azért szebb, mert mesterkéltabb, hazugabb lett a szépsége és egész lénye és így közönségesebb. Tehát a tömeghez most van

közelebb. Mikor közel jár hozzájuk: a földhöz.

— Nem tudom elhinni, hogy valaha szebb lehetett — felelte a fiatal ember lelkesülten. — Különben is azt hiszem, a nő csak az első ifjuság után lehet igazán szép, amikor érvényre juttatja asszonyi tapasztalatait, vagy másként: az intelligencia művészetének érettségét. Ez az ő teljes, egész, nagy szépsége.

— A te huszonkét esztendőös szemedben — mosolygott Hódy szomoruan — és a mi közös, művészi, szemünk lencséjén, de nem az én korom, a negyvenöt éves férfi szemében. Már pedig, fiam, tanuld meg, minden művészből több a férfi, mint a művész.

Leszállt a székről s a fiatal emberrel egy sarokpamlaghoz ment.

— Nem tudok neked elég hálás lenni, mester — áradozott a fiatal ember — hogy magaddal hoztál.

— Elhiszem — mosolygott ez. — Az udvari bálra hamarabb lehet meghívót

kapni, mint ebbe a házba. Ide csak tizenhárompróbás gavallérok tehetik be a lábukát, olyanok, akik, ha elveszítik odaát, az utolsó garasukat, a legmélyebb diszkrécióval tartoznak erről a földről, ideiglenes lakásukat áttenni a másvilágra. Ezek a tovább utazók, semmiféle nyilatkozatok és levelek hátrahagyásával nem csukhatják be maguk után az ajtót. És ez helyes. Az élet nagykoruak számára nyitogat meg a földön, akik jönnek és eltűnnek a sülyesztőben, minden betanult vagy improvizált végszó nélkül.

Ebben a percben a háziasszony, egy igen homályos származású grófné, ment el előttük. Hervadt arcú, festett haju, de még mindig szép s különösen rendkívül elegáns és előkelő fellépésű asszony volt. Kezet fogott a férfiakkal, pár szót váltott Hódyval s mentében még mosolyogva visszafordult:

— Fáninak ma ismét rossz napja volt! Nagy összeget vesztett!

— Tönkre fog menni — suttogta a fiatal ember elsápadva.

A játékosok visszamentek asztalukhoz s Fáni kijött a szalonból, egy huszonkét esztendőös fiatal ember, a leggazdagabb majoresko karján. A buffetbe akartak menni, de amint Fáni megpillantotta Hódyt, hirtelen elengedte a fiatal ember karját s az író felé tartott. Ez eléje ment. Kezet fogtak s a leány egy percig szótlanul, elváltozott arccal nézett régi ismerőseire.

— Mikor magát látom — szólt halkán — olyan érzés fog el, mint olykor, ha kinyitom a gyerekkori imakönyvemet. Régi emlékek ujulnak föl láttára. De miért, hogy most magát olyan ritkán látni?

Hódy komikus páthosszal vetette föl szemét.

— A szerelem az oka!

— Hallottam — mosolygott Fáni, — de azért kissé nehéz elhinni. Maga, aki három hétig a miloi Vénus mellett sem tudott megmaradni?

— És most három esztendő óta ülök egy távolról sem Vénus mellett, sőt még csak nem is a tavasz mellett, hanem a va-

lóságos őszt mellett. A késő őszt mellett. Aki se nem szeptember, se nem október, de maga a hamisítatlan november. Hisz ismeri ? !

Fáni nem tudta visszafojtani mosolygását.

— Mindenki ismeri — felelte — de senki sem érti . . .

Hódy kacagott.

— Pedig egyszerű a magyarázat ! Én és ő, fejbe ütöttük azt a szerelmi paradoxont : hogy az ellentétek vonzanak. Mi rájöttünk, hogy nem az ellentétek, hanem az *egyenértéktelenségek* vonzanak . . . Ne nevéssen, ez tény. A szerelemben folyton és fokozott mértékben illúzióra van szükség, egészen a hazugságig. Mert ha a szerelmet kölcsönös hazugsággal balzsamozzuk be, még pedig naponkint, megóvjuk az enyészettől. Mi tehát egész nap hazudunk egymásnak már három esztendő óta s minthogy ennek a hazugságnak eredménye nem a kölcsönös szerelem fokozódása, hanem az *önszereteté*, hát valószínűleg nem fogjuk megunni — önmagunkat.

Fáni mosolyogva hallgatta.

— Akkor maguk nem tesznek egyebet, mint elhítetik egymással, hogy mindegyikőjük külön egy-egy Isten.

— Éppen ezt teszszük — felelte Hódy.
— Mert ha azt akarnánk elérni, hogy ki-ki saját személyét adja be a másiknak Isten gyanánt, az első hét után meggyü-
löttük volna egymást.

— Igaza van! — sóhajtott Fáni s megnézte az óráját. Két óra volt éjfél után. A fiatal gróf, a bankigazgató, a mérnök és valamennyi férfi, lopva őt nézte s vártak valami jelt, valami ígéretet a szeméből, kezének intéséből, de Fáni nem vett róluk tudomást.

Odaát keringőt játszottak s a nagy strucctoll-legyezője mögött hallgatta. Egyszerre ölébe tette a legyezőt s az íróhoz hajolt.

— Volna kedve egyet kocsizni velem?
— kérdezte hirtelen.

— A legnagyobb örömmel — felelte ez.

— Bármerre?

— A menyországba és a pokolba egyforma örömmel — felelte Hódy.

Fáni fölállt.

— Szaván fogom — szólt. — Én néha, így éjszaka, ki szoktam menni a temetőbe.

— Ilyenkor? — kérdezte Hódy kissé megütődve. — Télen?

— Na lássa! — mosolygott Fáni.

Hódy vállat vont.

— Nem magam miatt csodálkozom. Csak ön miatt. Havazik és nem is értem, hogy engedhetik be az örök ilyenkor?

— Jó isten! — mosolygott Fáni gúnyosan — csak épp a temető kapuját ne nyitná ki a pénz?

— Vagy úgy?! — mondta Hódy — akkor menjünk!

Keresztül mentek néhány szobán s a nagy, tükrös előcsarnokban az inas ráadta Fánira hosszú hermelin-köpenyét, a kocsiba melegítő-zsákokat tett s beültek.

Havazott, az utcák fehéren csillogtak s a füstös, poros város fölött, mintha

angyalkezek tiszta gyémánt port szórtak volna el.

A kocsi Budáról jött, keresztül ment a Margithidon s Hódy lopva Fánit nézegette. Ez az ablakra könyökölt s mintha egyedül ült volna a kocsiban, megfeledkezett társáról és hallgatott.

Keresztül mentek a hidon s a nagykör-
utra értek. Hódy megszólalt:

— Azt mondják, hogy ön itt, igen nagy összegeket veszít.

Fáni vállat vont.

— Magam is azt hiszem.

— Egész vagyonokat — folytatta Hódy.

— Valamivel csak kell szórakozni —
felelte Fáni.

Kissé hallgattak.

— Unatkozik? — kérdezte az író.

— Nem unatkozom, csak nem szeretem sem a magam, sem a mások társaságát és ezért játszom.

— S nem félti a vagyonát?

Fáni az író szeme közé kacagott. Cini-
kusan, kegyetlenül.

— Amig másoknak van, addig nincs mit féltennem.

— S ha másoknak se lesz?

— Ezt úgy érti, ha megöregszem és megcsunyulok? — kérdezte Fáni könnyedén. — Akkor se halok éhen. Az öreg Dobák gondoskodott rólam.

— Dobák? — kérdezte az író csodálkozva. — Ezt most hallom először. Hisz utóbbi időben már alig volt meg a betevő falatja s ha meg volt, elitta.

— És mégis, ő hagyta reám a legnagyobb örökséget — erősítette Fáni. — Egy vagyont érő operát, melyen öt esztendeig dolgozott, hogy amikor megöregszem s nem lesz senkim, semmim, megmentsen a nyomoruságtól. Addig azonban — így szól a végrendelete, nem szabad előadni... Lássa — folytatta a leány térdére könyökölve — ez az ember szeretett engem, mindannyi között legjobban. Szeretett fiatalon és szeretni fog öregségemben is. Dolgozott értem öt hosszú esztendeig s mielőtt meghalt, pár órával előbb,

késő éjszaka hozta el hozzám az örökségét . . .

Hallgattak. A kocsi az Erzsébet-körutról a Kerepesi-utra ért.

— Itt halt meg, a Rókusban — mutatott Fáni tekintetével az öreg, sárgára meszelt kórházra.

A kocsi nesztelenül siklott tova a puha uton. Szemközt velük, a pályaudvar kivilágított órája majdnem hármát mutatott s a kocsi befordult a Köztemető-utra.

Az író megborzongott.

— Fél? — kérdezte Fáni.

— Nem, csak utálok a halált és a nyomort. És ön?

— Én csak az időt utálok — felelte Fáni az ablakhoz könyökölve — és egytől félek: saját magamtól.

Az író kíváncsian nézett rá.

A temetőkapu előtt az inas leugrott a bakról s becsöngetett

Egy szikár öreg ember nyitott kaput, lámpás volt a kezében, vállán női kendő s a szél jobbra-balra lengette ősz haját.

Fáni kihajolt s egy nagy papirospénzt tett az öreg ember kezébe.

S a kocsis csöndesen hajtott előre a temető havas utjain. Már tudta, merre kell mennie s hol kell megállnia. Az inas kivágott cipője fölött meleg hócsizmával, földig érő prémes kabátban, a kocsi mellett ment s az első megállónál Fáni kinyitott a kocsi falában egy hosszukás kazettát, mely tele volt friss rózsákkal s egy csomót belőle kinyujtott az inasnak.

— A Zólyomy gróf kriptája — magyarázta Hódynak.

S minden megállónál kivett egy csomó rózsát, oda adta az inasnak és magyarázta :

— A Hiry sirja . . .

— A Szepié . . . Merő véletlenségből, közel kerültek egymáshoz.

A kényes, asszonyosan puha író, dideregve huzódott össze drága bundájában.

— Most három asszony jön . . . Emlékszik ? . . .

— Emlékszem — intett Hódy.

— Az egyik fölakasztotta magát . . .

Egy rózsaszínű szalagra, az ablakba vert szögre . . .

A temető falán tul dübörögve rohant el egy vonat, haragos tüzes szikrák pattogtak ki a kazánból s a füst és korom bepiszkitotta a szüzi fehér földet és fákat.

— Dobák — szólt be az inas az ablakon s Fáni benyult a rózsás kazettbe. Már üres volt . . .

Behuzódott a sarokba, kezét prémje közé rejtette s a szemét lehunyta.

— Ez volt életében is a sorsa — szólt egy idő múlva, amint a kocsi künn volt a temetőkapun. — És mindenkié, aki szeret . . .

Hallgattak. A kocsi a Dunapart pesti oldala felé tartott, a Hódy lakásához. Elbucsuztak, az író kiszállt, s Fánit vitte a kocsija, végig a sötét téli hajnalon, egyedül, az ismeretlen jövő felé. Vörös paróka volt a fején, a szája ki volt festve s a szive meg volt halva...

TARTALOMJEGYZÉK.

Beszélgetés az olvasóval	3
Az utca reggel	13
Az utca délben	37
Az utca este	65
Az első	79
A második és harmadik	97
A többi	115
Szepe	131
Campagne	151
Visszafelé	165
Az utolsó éjszaka	181
Fáni	193

OSZK

